

STOWARZYSZENIE ORGANIZATORÓW
OŚRODKÓW INNOWACJI
I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W POLSCE

POLISH BUSINESS
AND INNOVATION
CENTRES ASSOCIATION

**INWENTARYZACJA OPRACOWAŃ I BADAŃ SEKTORA B+R, MSP
I INSTYTUCJI OTOCZENIA BIZNESU W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM
POD KĄTEM WYKORZYSTANIA W RAMACH PRAC NA REGIONALNĄ
STRATEGIĄ INNOWACJI**

- raport -

dr Aleksander Bąkowski – Kierownik Zespołu
dr inż. Michał Klepka – Koordynator Projektu
mgr Katarzyna Klepka
mgr Elwira Koprowska-Skalska
mgr Katarzyna Żbikowska

Konsultanci Merytoryczni:
dr Krzysztof B. Matusiak
prof. dr hab. Krystyna Poznańska
prof. dr hab. Edward Stawasz

Warszawa 2006

RIS MAZOVIA

Raport opracowany na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie, w ramach projektu „RIS MAZOVIA – Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza”

Spis treści

Wprowadzenie	4
1. Konkurencyjność i zasoby Mazowsza	6
2. Regionalne Strategie Innowacji (RIS)	11
3. Założenia inwentaryzacji	23
4. Wyniki analizy kwestionariuszowej	27
5. Wyniki inwentaryzacji projektów badawczych zgromadzonych w bazie <i>Synaba</i>	33
6. Wyniki analizy strategii rozwoju regionalnego i lokalnego w województwie mazowieckim	40
7. Wyniki inwentaryzacji przeprowadzonych w województwie mazowieckim konferencji i warsztatów w obszarze innowacji	48
8. Wyniki analizy publikacji i raportów przeprowadzonych przez i na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości	50
9. Wyniki analizy innych zidentyfikowanych źródeł informacji	54
Wnioski i rekomendacje	62
Załączniki	66

Wprowadzenie

Województwo mazowieckie wkroczyło w pierwszą fazę realizacji projektu Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Mazowieckiego – RIS Mazovia, współfinansowanego przez Komisję Europejską w ramach 6 Programu Ramowego Badań i Nauki UE. Fakt rozpoczęcia prac nad RIS Mazovia wpisuje województwo mazowieckie na listę 15 dotychczas zrealizowanych projektów RIS w pozostałych polskich regionach. Strategia, na bazie diagnozy potencjału innowacyjnego regionu, określa strategiczne cele polityki innowacyjnej oraz taktykę ich osiągnięcia w długiej perspektywie czasowej. Wskazuje sekwencję działań i zadań niezbędnych dla zdynamizowania innowacyjnego rozwoju regionu. Jednocześnie koordynatorzy zadania stanęli, zgodnie z ogólną koncepcją i doświadczeniami europejskimi, przed wyzwaniem przeprowadzenia prac umożliwiających zdefiniowanie priorytetów strategicznych innowacyjnego rozwoju regionu oraz budowy podstaw regionalnego systemu innowacji. Proces, któremu towarzyszą poszczególne działania, podzielony jest na trzy komplementarne fazy: tworzenie konsensusu w regionie, analizy regionalne, definiowanie strategii.

W fazie konsensusu podejmowane są starania nad stworzeniem społecznej akceptacji dla projektu RIS Mazovia oraz samej strategii będącej rezultatem projektu. Konsensus obejmuje wszystkie grupy społeczne definiowane jako elementy systemu innowacji: MSP, sektor B+R, administrację samorządową, instytucje otoczenia biznesu. Faza ta jest obecnie realizowana w województwie, w konsekwencji przeprowadzenie analizy będącej przedmiotem niniejszego raportu może istotnie zwiększyć znajomość projektu RIS Mazovia w środowisku sektora B+R.

W fazie drugiej realizacji projektu RIS Mazovia – fazie analitycznej, prowadzone będą analizy popytu i podaży innowacji w regionie bazujące na gruntownej wiedzy, w jakim zakresie dokonana została ocena etapu rozwoju innowacyjnego gospodarki regionu. Bez tej wiedzy istniałoby zagrożenie powtórnej analizy regionu, co mogłoby doprowadzić do wystąpienia sprzecznych informacji zawartych w różnych opracowaniach i negatywnych opiniach środowiska B+R skierowanych w kierunku realizatorów projektu RIS Mazovia.

W odniesieniu do zagadnień będących przedmiotem projektu RIS Mazovia, niniejsza inwentaryzacja stanowi instrument skutecznej obrony przed negatywnymi skutkami dublowania prac badawczych oraz wnosi wiedzę niezbędną do efektywnego przeprowadzenia całej fazy badawczej projektu RIS Mazovia. Wynika to z przyjętego celu głównego inwentaryzacji w zakresie zestawienia dotychczas dokonanych badań oraz zgromadzeniu opracowań wykonanych po 2000 r., które swoim zasięgiem obejmowały: zagadnienia rozwoju gospodarki województwa mazowieckiego, a w szczególności innowacyjności oraz następujące grupy podmiotów – małe i średnie przedsiębiorstwa, sektor badawczo-rozwojowy, instytucje wsparcia biznesu (centra transferu technologii, instytucje doradcze i konsultingowe itp.).

Drugim istotnym celem inwentaryzacji, pozostającym w nurcie działań fazy budowania konsensusu regionalnego, było rozpowszechnienie informacji o projekcie Regionalnej Strategii Innowacji – RIS Mazovia, a w szczególności budowaniu społecznej akceptacji przyjętego scenariusza przygotowania Strategii w środowisku B+R w regionie. Zdefiniowany cel zrealizowany został poprzez przedstawienie środowisku badawczemu regionu celów i założeń projektu RIS Mazovia oraz umożliwienie ich włączenia się do zdefiniowanych w tym projekcie grup roboczych. Jednym z rezultatów jest przygotowana obszerna baza danych sektora B+R województwa.

Zdefiniowane cele inwentaryzacji a w rezultacie przeprowadzone działania stanowią bardzo istotny komponent projektu RIS Mazovia. W szczególny sposób inwentaryzacja wskazuje bowiem promocyjny aspekt w ramach tego projektu oraz konieczność stworzenia konsensusu w regionie. Przeprowadzone prace badawcze i analityczne, których rezultatem jest niniejszy raport jest tego integralnym elementem. Pragniemy zatem przedstawić Państwu niniejsze opracowanie i wyrażamy nadzieję, iż służyć będzie większej integracji regionu na rzecz tworzenia i implementacji Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Mazowieckiego.

1. KONKURENCYJNOŚĆ I ZASOBY MAZOWSZA¹

Województwo mazowieckie leży w środkowo-wschodniej części Polski. Głównymi miastami Mazowsza są: Warszawa (pełniąca funkcję stolicy Polski), Radom, Płock, Siedlce, Ciechanów i Ostrołęka.

Mazowsze jest gospodarczym liderem Polski, pierwszym pod względem dynamiki rozwoju ekonomicznego i aktywności biznesowej. Powodem lokowania inwestycji w województwie jest centralne położenie regionu oraz rola Warszawy jako centrum decyzyjnego w Polsce. Mazowsze oferuje podmiotom gospodarczym najlepszą w kraju infrastrukturę – począwszy od standardu powierzchni biurowych przez telekomunikację, komunikację, po usługi dla biznesu. Istotnym powodem lokowania inwestycji w regionie są także dobra infrastruktura transportowa oraz dobrze wykształcona i relatywnie tania siła robocza. Województwo jest węzłowym dla kraju punktem komunikacyjnym. Przebiegają przez nie ważne dla europejskiej gospodarki szlaki, m.in. droga Paryż – Berlin – Warszawa – Moskwa (główna europejska oś komunikacyjna na szlaku wschód–zachód), a także droga wiodąca z północnego-wschodu Europy do Europy Środkowej. Rozbudowana sieć drogowa i kolejowa łączy Mazowsze z pozostałymi regionami kraju. Mieści się tutaj najważniejszy polski port lotniczy – Centralny Międzynarodowy Port Lotniczy im. F. Chopina, który obsługuje ok. 73% pasażerskiego ruchu lotniczego w Polsce (80% międzynarodowego i 50% krajowego).

Województwo mazowieckie jest największym pod względem powierzchni i liczby ludności województwem w kraju. Obejmuje obszar o powierzchni 35 566 km², co stanowi 11,4% powierzchni kraju. Na tym obszarze mieszka 5 146 tys. osób, tj. 13,5% ogółu ludności kraju. Województwo należy do grupy silnie zurbanizowanych regionów Polski – odsetek

¹ Źródła danych:

1. Główny Urząd Statystyczny „Nauka i technika w 2003 r.”, Warszawa 2005
2. Główny Urząd Statystyczny „Rocznik statystyczny województw 2004”, Warszawa 2004
3. Główny Urząd Statystyczny „Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w sektorze usług w latach 2001-2003”, Warszawa 2005
4. „Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce”, SOOIPP Raport – 2004, Instytut Ekonomii Uniwersytetu Łódzkiego/Stowarzyszenie Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce, Łódź/Poznań 2004
5. Ośrodki innowacji w Polsce”, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości/Stowarzyszenie Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce, Poznań/Warszawa 2005

ludności miejskiej osiąga wartość 64,7%. Pod względem administracyjnym województwo dzieli się na: 37 powiatów, 5 miast na prawach powiatu oraz 314 gmin, w tym 35 miejskich, 229 wiejskich i 50 miejsko-wiejskich. Sieć osadniczą tworzy 85 miast i 9049 miejscowości wiejskich.

Gospodarka regionu

W regionie funkcjonują niemal wszystkie gałęzie przemysłu, oprócz górniczego, stoczniowego i koksowniczego. Warszawa wraz z okolicznymi miastami tworzy swego rodzaju okręg przemysłowy z prawie 14% zatrudnieniem krajowym. Przemysł dostarcza 20% ogólnej wartości produkcji sprzedanej przemysłu plasując województwo na pierwszym miejscu w kraju.

Najbardziej rozwiniętymi gałęziami przemysłu są: przemysł elektromaszynowy, chemiczny, tytoniowy, spożywczy i mleczarski. Ważną rolę odgrywa przemysł petrochemiczny z największą w kraju rafinerią ropy naftowej w Płocku. Region zajmuje pierwsze miejsce w produkcji odbiorników telewizyjnych i monitorów (58% produkcji krajowej) oraz preparatów do prania i czyszczenia (ponad 76%). W województwie produkuje się ponadto prawie 16% produkcji krajowej wyrobów tytoniowych i 12% papieru i tektury. Mazowsze klasyfikuje się na drugim miejscu, po Podlasiu, w produkcji masła oraz innych tłuszczów otrzymywanych z mleka, z 16% udziałem w produkcji krajowej. Przemysł spożywczy w regionie to przede wszystkim wyrób wędlin – 20% produkcji krajowej (pierwsze miejsce w kraju). W województwie produkuje się prawie 10% produkcji krajowej samochodów osobowych, co plasuje je na drugim miejscu w kraju po województwie śląskim. Udział regionu w wytwarzaniu energii elektrycznej (13% produkcji krajowej) klasyfikuje Mazowsze na trzecim miejscu po województwie łódzkim i śląskim. Cechą charakterystyczną przemysłu województwa jest szybki rozwój nowoczesnych, innowacyjnych branż – usług finansowo-ubezpieczeniowych, telekomunikacyjnych, poligraficzno-wydawniczych, informatycznych oraz przemysłu farmaceutycznego, elektronicznego, precyzyjnego i optycznego, produkcji sprzętu RTV.

W strukturze przedsiębiorstw województwa mazowieckiego dominują mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 pracowników – podmioty te stanowią 95% ogółu przedsiębiorstw regionu. Małe firmy (zatrudniające od 10 do 49 pracowników) stanowią

3,94%; średnie (zatrudniające od 50 do 249 pracowników) – 0,85%; duże (zatrudniające powyżej 249 pracowników) – 0,22%. W porównaniu do innych województw na terenie mazowieckiego funkcjonuje najwięcej dużych przedsiębiorstw. Wielkość eksportu małych i średnich przedsiębiorstw z terenu Mazowsza jest największa w kraju – według raportu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości eksport przedsiębiorstw regionu stanowi 20,3% eksportu MSP w Polsce. W strukturze eksportu przeważają: maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny, sprzęt transportowy, metale i wyroby z metalu. Głównymi partnerami województwa zarówno w eksporcie, jak i imporcie są kraje Unii Europejskiej – zwłaszcza Niemcy, a także Włochy, Francja, Wielka Brytania, Holandia; znaczący jest także udział Rosji, USA i Chin.

Innowacyjność gospodarki regionu (2003 r.)

	Województwo mazowieckie	Polska
1.Udział przedsiębiorstw przemysłowych, które prowadziły działalność innowacyjną (%)	46,9	39,3
2.Nakłady na działalność innowacyjną w przemyśle (w mln zł)	3525,7	15890,2
3.Źródła finansowania nakładów na działalność innowacyjną w przemyśle (%):		
• własne	91,3	66,4
• pozyskane z zagranicy (bezzwrotne)	0,2	1,0
• krajowe i zagraniczne kredyty bankowe	7,6	13,4
• pozostałe	0,9	19,2
4.Udział przedsiębiorstw usługowych, które prowadziły działalność innowacyjną (w latach 2001-2003) (%)	26,9	22,0
5.Nakłady na działalność innowacyjną w sektorze usług (w mln zł)	6439,6	9318,2
6.Liczba zgłoszonych wynalazków krajowych, w tym:	519	2268
• udzielone patenty (%)	27,4	27,0
7.Liczba zgłoszonych wzorów użytkowych krajowych	154	732
8.Liczba udzielonych praw ochronnych	116	666
9.Liczba licencji zagranicznych czynnych w przedsiębiorstwach przemysłowych	66	328

Sfera naukowo-badawcza (2003 r.)

	Województwo mazowieckie	Polska
1.Liczba jednostek w działalności badawczo-rozwojowej	275	925
2.Liczba osób zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej, w tym:	34221	126241
<ul style="list-style-type: none"> • pracownicy naukowo-badawczy (%) • z tytułem naukowym profesora (%) • ze stopniem doktora habilitowanego (%) • ze stopniem doktora (%) • pozostałe z wykształceniem wyższym (%) 	68,8 7,3 7,4 24,7 35,4	74,8 7,2 8,1 29,6 36,6
3.Nakłady na działalność badawczą i rozwojową (w mln zł), w tym:	1997,4	4558,3
<ul style="list-style-type: none"> • jednostki naukowe i badawczo-rozwojowe oraz jednostki obsługi nauki (%) • jednostki rozwojowe (%) • szkoły wyższe (%) 	72,7 9,3 16,8	51,5 16,2 31,7
4.Nakłady na działalność badawczą i rozwojową wg rodzajów badań (%):		
<ul style="list-style-type: none"> • badania podstawowe • badania stosowane • prace rozwojowe 	37,2 29,2 33,6	38,8 25,7 35,5
5.Nakłady na działalność badawczą i rozwojową w relacji do PKB (%)	1,25	0,58
6.Nakłady na działalność badawczą i rozwojową wg źródeł finansowania (%):		
<ul style="list-style-type: none"> • środki z budżetu państwa • środki podmiotów gospodarczych • środki placówek naukowych PAN i jednostek badawczo-rozwojowych • środki organizacji międzynarodowych i instytucji zagranicznych 	64,7 18,8 8,0 5,9	62,7 23,5 5,9 4,6
7. Środki zagraniczne przeznaczone na działalność badawczo-rozwojową (w tys. zł), w tym:	117267,2	211347,5
<ul style="list-style-type: none"> • środki UE (%) 	44,6	57,0

Instytucje wsparcia w regionie

	Województwo mazowieckie	Polska
Liczba ośrodków innowacji i przedsiębiorczości, w tym:		
• centra transferu technologii	6	28
• parki technologiczne	1	12
• ośrodki szkoleniowo-doradcze	28	280
• lokalne fundusze pożyczkowe	8	77
• fundusze poręczeń kredytowych	3	58
• inkubatory przedsiębiorczości	5	55
• akademickie inkubatory przedsiębiorczości	4	29

2. REGIONALNE STRATEGIE INNOWACJI (RIS)

Kontekst historyczny

We współczesnym świecie istotnym czynnikiem oddziałującym na siłę gospodarek są innowacje, traktowane jako ciągłe zmiany, obejmujące z jednej strony proste modyfikacje istniejących produktów, procesów i praktyk (które mogą być nowe dla firmy, ale niekoniecznie dla przemysłu), z drugiej zaś powstawanie zupełnie nowych produktów i procesów (które są nowe tak dla przemysłu, jak i dla firmy). Innowacje są zatem wynikiem zastosowania wiedzy. W tym kontekście innowacje są procesem uczenia się ze źródeł wewnętrznych i zewnętrznych; (i) traktowane są jako podstawowe źródło budowania specyficznych, unikalnych i wyróżniających umiejętności firm.

W celu efektywnego wykorzystania szans, jakie stwarzają innowacje dla gospodarek, konieczne było tworzenie narzędzi, dzięki którym dochodzi do inicjowania działalności innowacyjnych. Jednym z przykładów są regionalne strategie innowacji, rozpowszechniane w Unii Europejskiej, szczególnie w okresie ostatnich dziesięciu lat.

Regionalne strategie innowacji (RIS) przyjmują za cel budowanie przewagi konkurencyjnej regionów i wzmocnienie ich zdolności wykorzystania wiedzy i nowych technologii. Funkcjonuje również definicja mówiąca, iż RIS to strategia budowania trwałego partnerstwa między jednostkami naukowymi a przemysłem, podnoszenia konkurencyjności MSP poprzez wprowadzanie nowych technologii oraz rozwijania specyficznych umiejętności pracowników w zakresie badań i innowacji. Główną przesłanką budowy RIS jest zatem nowe podejście do strategii rozwoju gospodarczego, ukierunkowane na poszukiwanie bezpiecznych i trwałych podstaw rozwoju wewnątrz regionów, przy szerokim wykorzystaniu zaangażowania środowisk lokalnych.

W historii Unii Europejskiej pierwsze dokumenty strategiczne w zakresie innowacji na poziomie regionalnym pojawiły się w połowie lat 90-tych ubiegłego stulecia. U podstaw tych strategii innowacji leżało przekonanie, iż pomiędzy regionami Unii Europejskiej występowały istotne różnice w poziomie rozwoju technologicznego, wywołane z kolei przez istniejące w regionach bariery i ograniczenia rozwoju. Na liście znalazły się:

- słaby system i ramy instytucjonalne w regionach,
- słaby popyt ze strony firm na badania i rozwój (R&D) lub niewłaściwie prezentowany,

- brak współpracy pomiędzy sektorem publicznym i prywatnym,
- adoptowane rozwiązania i podejścia zbyt regionalnie zakorzenione, ignorujące kontekst narodowy i międzynarodowy, w którym region funkcjonował,
- zbyt duży nacisk kładziony na badania podstawowe w publicznym sektorze badawczym, zamiast na projektach transferu i dyfuzji technologii na rynku,
- podejście reprezentowane przez liczne regiony miały charakter odgórny (ang. *top-down*) zamiast oddolny – rynkowy (ang. *bottom-up*), który bierze pod uwagę potrzeby badawczo-rozwojowe lokalnych firm.

Tak zdefiniowanym barierom przeciwstawione zostały założenia, innowacyjnych w ówczesnym okresie, Regionalnych Planów Technologicznych, których zadaniem była integracja licznych złożonych obszarów w ramach jednej struktury projektu. W rezultacie, projekty te podporządkowane były dwóm kluczowym celom strategicznym:

- zachęceniu regionów do rozwoju strategii innowacji, co miało przejawiać się we wzmocnieniu zdolności regionów do stworzenia polityki, która brałaby pod uwagę realne potrzeby sektora produkcyjnego, jak również mocne i słabe strony regionalnego zaplecza badawczo-rozwojowego,
- dostarczeniu ram działania dla regionów i Komisji Europejskiej w zakresie optymalizacji decyzji polityki dotyczących przyszłych inwestycji w inicjatywy badawcze i rozwój technologiczny na poziomie regionalnym. Ich przejawem miała być selekcja strategicznych sektorów i technologii, potrzeb w zakresie innowacji wśród małych i średnich przedsiębiorstw w sektorach tradycyjnych, cele priorytetowe w krótkim i średnim czasie, nowe źródła technologii i „know-how”.

Regionalne Plany Technologiczne charakteryzowały się zatem innowacyjnym i nowatorskim podejściem do zagadnień rozwoju regionalnego, w szczególności sposób zauważalne to było w metodyce RTP. Łączenie wielu obszarów, które wcześniej nie były postrzegane w ten sposób, wskazuje na rodzące się nowe spojrzenie na innowacje i technologie, jako determinanty rozwoju nowoczesnej gospodarki, kształtując zarazem kolejne ogniwo w procesie ewolucji podejścia do innowacji i powstania polityki innowacji. W rezultacie nowatorstwo tych strategii sprowadzić można do pięciu głównych obszarów,

które zdefiniowane zostały na podstawie sposobu ich oddziaływania lub podejścia do formułowania ścieżki rozwoju gospodarczego w oparciu o innowację²:

- podejście *bottom-up*: charakteryzuje się oddolnym, wynikającym z potrzeb rynku zestawem działań, kładących nacisk na małe i średnie przedsiębiorstwa; każdy region musi demonstrować rozumienie rynkowego podejścia bazującego na wzmacnianiu dialogu pomiędzy firmami, regionalnymi zdolnościami badawczo-rozwojowymi i dyfuzją technologii oraz sektorem publicznym,
- podejście regionalne: wskazuje na fakt, iż strategie posiadają specyficzny terytorialny charakter, który uwzględnia kontekst krajowy i międzynarodowy; w szczególny sposób uwzględniają i mają na celu budowanie regionalnego konsensusu w zakresie priorytetów i działań wśród wszystkich aktorów zaangażowanych w projekt, a kwestią obligatoryjną jest włączenie różnych regionalnych organizacji gospodarczych, o charakterze publicznym i prywatnym, w proces tworzenia i zarządzania strategią,
- podejście strategiczne: to wynik tworzenia strategicznego planowania rozwoju regionalnego w zakresie rozwoju technologicznego i innowacji; plan powinien obejmować krótko i średniookresowe działania, które dopasowane są do długofalowych celów strategicznych zdefiniowanych w regionie,
- podejście zintegrowane: jest konsekwencją budowania powiązań pomiędzy sektorem publicznym (lokalnym, regionalnym, narodowym oraz europejskim) oraz sektorem prywatnym w celu tworzenia wspólnych celów w zakresie zwiększania regionalnej konkurencyjności i produktywności; w konsekwencji działania powinny zmierzać w kierunku maksymalizacji gospodarczych korzyści działań regionalnych i narodowych oraz wykorzystanych Funduszy Strukturalnych,
- podejście międzynarodowe: to wynik tworzenia perspektyw w zakresie współpracy z innymi regionami, krajami i światem oraz analizowania trendów gospodarczych; innym efektem podejścia są obserwacje potrzeb pojawiających się wewnątrz regionu/kraju oraz w ich otoczeniu szczególnie w zakresie badań i rozwoju innowacji.

² European Commission „Regional Technology Plan Guide Book” CM International, November 1994 s. 21-22

Ramka: Regionalna Strategia Innowacji

Regionalna Strategia Innowacji (RIS) promuje współpracę między gospodarką, w szczególności małymi średnimi przedsiębiorstwami, sferą badawczo-rozwojową, infrastrukturą otoczenia biznesu oraz administracją publiczną.

Strategia określa kierunki polityki innowacyjnej i sposoby optymalizacji regionalnej infrastruktury wiedzy, zwłaszcza w odniesieniu do jej zgodności z potrzebami małych i średnich przedsiębiorstw.

Dorobek pierwszych strategii jest obecnie przedmiotem projektów regionalnych strategii innowacji i przejawia się w opracowanej metodyce ich tworzenia, poprzez którą regiony Unii Europejskiej pobudzone były i są do rozwijania strategicznego i zintegrowanego podejścia do innowacyjności.

Obecnie niespełna 200 regionów opracowało lub opracowuje regionalne strategie innowacji i podążając wyznaczonymi kierunkami rozwoju podejmuje próby tworzenia warunków wzrostu innowacyjności przedsiębiorstw i w efekcie gospodarek regionów. W 2001 roku proces tworzenia regionalnych strategii innowacji zainicjowano również w Polsce. Dzięki finansowemu wsparciu Komisji Europejskiej, w pięciu województwach uruchomiono projekty prowadzące do opracowania takich strategii. W kolejnym okresie, z inicjatywy Komitetu Badań Naukowych, uruchomione zostały kolejne projekty w następnych dziesięciu województwach. W rezultacie podjętych inicjatyw piętnaście regionów Polski posiada, przyjęte przez Sejmiki Województw, strategiczne dokumenty rozwoju w obszarze innowacji, które od 2004 roku są przedmiotem implementacji.

W 2005 roku, na bazie przeprowadzonej analizy regionalnych strategii innowacji w Polsce, wskazano na pojawiające się liczne efekty wynikające zarówno z procesu tworzenia, jak i implementacji tych strategii. Najważniejsze z nich wskazują, iż zastosowana metodyka budowania strategii innowacji przyczyniła się do powstania konsensusu. Jednocześnie wszystkie regiony wskazały potrzebę pogłębiania konsensusu, szczególnie w perspektywie realizacji szerszej ilości działań w okresie implementacji strategii. Istotnym efektem jest sam fakt definiowania potrzeby konsensusu i świadomości jego kluczowej roli w regionie. W rezultacie wskazana została potrzeba przeniesienia punktu ciężkości w zakresie mechanizmów tworzenia konsensusu – z mechanizmów zbiorowych konsultacji na realizację projektów w partnerstwie instytucji regionalnych.

Inne zdefiniowane efekty to³:

1. Zdefiniowanie regionalnych strategii innowacji znacząco przyspieszyło proces formułowania polityki innowacji na poziomie regionalnym. Powodem zmian było zdefiniowanie narzędzi tej polityki, które wcześniej nie znalazły swojego miejsca w dokumentach strategicznych w regionach, jak również pojawienie się zaplecza finansowego na implementację tych narzędzi w postaci Funduszy Strukturalnych. Można zatem wskazać na zależność przyczynowo-skutkową pomiędzy strategiami innowacji i funduszami strukturalnymi a polityką innowacji.
2. Proces budowania regionalnych strategii innowacji wprowadził nową jakość identyfikacji roli małych i średnich przedsiębiorstw w rozwoju regionów. Powszechne jest przekonanie o konieczności tworzenia warunków w regionach do powstawania innowacji w przedsiębiorstwach. Jednak mimo, iż większość ocen wskazuje na kluczową rolę MSP w podnoszeniu innowacyjności regionów, w sposób szczególny wskazuje się ich otoczenie jako stymulatora zachowań innowacyjnych firm dedykując im instrumenty oddziaływania i wsparcia.
3. Wraz z przyjęciem metodyki budowania regionalnych strategii innowacji zainicjowane zostało w regionach przekonanie o potrzebie zintegrowanego podejścia do rozwoju poprzez innowacje. Podejście to charakteryzuje się równoległym oddziaływaniem na wszystkie elementy regionalnego systemu innowacji. Proces implementacji strategii, z uwagi na rozproszone źródła jego finansowania, wskazał jednakże, iż podtrzymanie tego podejścia jest szczególnie trudne. Ponadto poważnym utrudnieniem jest niezależność instytucji w regionach i brak mechanizmów zachęt, poprzez które instytucje te podejmowałyby działania zapisane w strategiach.
4. Proces badawczy charakterystyczny dla każdej regionalnej strategii innowacji oraz zastosowane narzędzia konsultacji społecznych przyczyniły się do zwiększenia umiejętności regionów w definiowaniu barier rozwoju innowacyjnego. W efekcie stworzone zostały warunki, w których regiony są w stanie kontrolować poziom osiągniętych rezultatów i na bieżąco definiować ograniczenia i bariery rozwoju.

³ Klepka M. „Efekty regionalnych strategii innowacji w Polsce. Rekomendacje do analizy szczegółowej”, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, 2005 s. 34

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, efekty tworzenia regionalnych strategii innowacji zauważalne są w wielu wymiarach i obszarach. Jednakże należy podkreślić, iż efekty procesu ich implementacji będą znacznie większe. Wynika to z braku zauważalnych skutków ekonomicznych strategii z uwagi na zbyt krótki okres implementacji po jakim prowadzone były analizy.

Obecnie, dzięki finansowemu wsparciu Komisji Europejskiej, województwo mazowieckie, które dotychczas nie realizowało projektu opracowania strategii innowacji, podjęło się tego zadania, czego niezbędnym elementem jest przeprowadzenie niniejszej inwentaryzacji. Istnieje zatem duże prawdopodobieństwo, iż efekty wskazane powyżej charakterystyczne będą również dla procesu tworzenia i implementacji Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Mazowieckiego.

Metodyka budowania regionalnych strategii innowacji

Sposób opracowania regionalnej strategii innowacji wynika z wieloletniego procesu kształtowania mechanizmów i analizy jego wyników na bazie działań i doświadczeń w regionach Unii Europejskiej. Konsekwencją jest sprawdzony model budowania strategii odpowiadający politycznym, ekonomicznym i społecznym aspektom innowacji na poziomie regionalnym, a w szczególności potrzebom małych i średnich przedsiębiorstw, który zastosowały wszystkie polskie regiony.

Proces budowania strategii składa się z trzech komplementarnych etapów, w ramach których zdefiniowano z kolei szereg działań niezbędnych do przeprowadzenia. Należy podkreślić, iż istotną cechą opracowanej metodyki jest łatwość jej adaptacji do warunków zachodzących w regionach zarówno pod względem alokacji niezbędnych środków, jak i czasu dedykowanego na opracowanie. Kluczowym czynnikiem świadczącym o wspomnianej adaptacji jest pozostawienie regionom swobody w doborze instrumentów realizacji poszczególnych działań, co ogranicza prawdopodobieństwo wystąpienia konfliktów wewnątrz regionów i przyczynia się do podniesienia wewnętrznych zdolności regionów.

Zgodnie z przyjętym modelem, budowanie regionalnych strategii innowacji wymaga przeprowadzenia działań w trzech etapach:

Faza 0 – Definicja

Faza 1 – Implementacja

Faza 2 – Ewaluacja

Pierwsza Faza – „Faza 0” koncentruje się na działaniach mających na celu stworzenie przyjaznego środowiska i klimatu do powstawania strategii w regionie, jak i budowania trwałych powiązań pomiędzy regionalnymi „aktorami”. Głównym działaniem jest budowanie konsensusu regionalnego, co przejawia się poprzez dotarcie do kluczowych instytucji i osób – „aktorów” związanych z obszarem innowacji i zaangażowanie ich do prac nad strategią. Konsensus regionalny dotyczy zarówno celów związanych z działaniami na rzecz budowania RIS, jak również spodziewanych efektów, długofalowej wizji realizacji procesu regionalnego zapoczątkowanego strategią, informacji, które powinny być zbierane i uwzględniane oraz sposobie poszerzania i porządkowania dostępnych informacji. Dlatego więc powinien wpływać ze świadomości wszystkich „aktorów” i odzwierciedlać ich wizję budowania i implementacji strategii. W praktyce, budowanie konsensusu jest zadaniem trudnym i niekiedy niemożliwym do osiągnięcia w trakcie budowania strategii, co w głównej mierze wynika z indywidualnego nastawienia regionalnych „aktorów” do zagadnień innowacyjności i interpretacji innowacji, jak również z braku dostatecznej wiedzy w tym zakresie.

W celu ograniczenia barier związanych z budowaniem konsensusu, a zarazem zbliżenia procesu budowania strategii do społeczności regionu, w fazie tej proponuje się przeprowadzenie działań promocyjno-informacyjnych skierowanych do wszystkich grup społecznych regionu⁴. Celem tych działań jest zwiększenie świadomości społeczności regionu w zakresie innowacji, ich roli dla rozwoju gospodarczego oraz uzyskanie akceptacji środowiska w zakresie tworzonej polityki innowacji. W ten sposób budowana jest solidarność pomiędzy społeczeństwem a regionalnymi „aktorami”, jednolite podejście do zagadnień innowacyjności oraz świadomość, czym są i mogą być innowacje dla regionu.

Elementem konsensusu regionalnego zarówno po stronie narzędzi budowania, jak i jego efektów, jest struktura zarządzania, czyli formalnie zaakceptowane ciało zarządzające procesem budowania regionalnej strategii innowacji⁵. Do głównych zadań powołanej struktury należy:

⁴ Jako główne narzędzia w tym zakresie proponowane są: spotkania, warsztaty, publikacje strony internetowej oraz tzw. regionalne fora innowacji.

⁵ Doświadczenia związane z realizacją projektów regionalnych strategii innowacji w Unii Europejskiej oraz w Polsce wskazują, że w skład ciała zarządzającego wchodziły: (i) komitet sterujący (KS) składający się

- usankcjonowanie działań w regionie w zakresie budowania regionalnej strategii innowacji,
- nadanie procesowi rangi strategicznej,
- czuwanie nad prawidłowym przebiegiem procesu budowania strategii w regionie,
- budowanie konsensusu regionalnego, poprzez włączenie w jej struktury przedstawicieli kluczowych grup społecznych w regionie: administracji regionalnej, naukowców, przedsiębiorców, instytucji wspierania biznesu.

W konsekwencji wszystkie działania pozostają pod bezpośrednim nadzorem powołanej struktury zarządzania, co w praktyce jest kluczowym elementem gwarantującym prowadzenie prac przy strategii, a w późniejszym okresie jej implementację. Bezpośrednim efektem prowadzenia prac jest dobór mechanizmów realizacji prac w kolejnych etapach opracowywania strategii - Fazie 1 i Fazie 2.

Budowanie konsensusu regionalnego oraz powoływanie struktury zarządzania, choć w niewielkim stopniu widoczne jest to w teoretycznym ujęciu, w praktyce zawiera wiele elementów wskazujących na zintegrowane podejście do innowacyjności MSP. Poprzez tworzenie przyjaznych warunków do realizacji projektu regionalnej strategii innowacji, a w szczególności dotarcie do szerokiego grona „aktorów”, faza ta sprzyja tworzeniu klimatu wokół roli przedsiębiorstw w podnoszeniu innowacyjności regionu, przyczynia się do włączenia firm w sam proces budowania strategii oraz nadaje ton działaniom badawczym realizowanym w kolejnej fazie. Warto podkreślić, iż powoływane elementy struktury zarządzania zawierają przedstawicieli biznesu – przedsiębiorców lub zrzeszeń przedsiębiorców, co w połączeniu ze świadomością o istotnej roli MSP w regionie ukierunkowuje prace powołanej struktury na ten obszar. Dodatkowo w ramach grup roboczych istnieje możliwość powołania zespołów, które mogą bezpośrednio pracować nad zagwarantowaniem centralnej roli przedsiębiorstw.

z kilkunastu osób – przedstawicieli kluczowych instytucji w regionie, na czele którego stoi zazwyczaj przedstawiciel władz regionalnych (np.: marszałek województwa), kluczowym elementem KS jest uczestnictwo przedstawicieli biznesu – małych i średnich przedsiębiorstw; (ii) sekretariat projektu, w skład którego wchodzi menadżer projektu **oraz** księgowość; (iii) grupy robocze, tworzone w zależności od potrzeb: sektorowo, problemowo, obszarowo; (iv) eksperci regionalni i zewnątrzni, których rola polega na wpieraniu procesu budowania strategii i jego konsultowaniu.

Rozwinięciem zintegrowanego podejścia jest faza 1, w której prowadzone są analizy regionu obejmujące jego potencjał innowacyjny oraz bariery ograniczające endogeniczny proces rozwoju regionu poprzez innowacje. W efekcie analizy regionalne koncentrują się na:

1. stanie zaawansowania technologicznego regionu,
2. potencjale innowacyjnym i trendach rozwojowych kluczowych sektorów zarówno przemysłowych, jak i usług, które funkcjonują w regionie,
3. przedsiębiorstwach regionu, w szczególności ich potencjale zarządczym i technologicznym,
4. zdolności, orientacji oraz doświadczeniu instytucji wspierających przedsiębiorstwa w zakresie innowacji.

W badaniach bierze się również pod uwagę poziom wykorzystania oraz rozwinięcia infrastruktury działającej na rzecz innowacji w regionie. Jednakże zakres wszystkich badań i analiz oraz poziom ich szczegółowości pozostaje w kompetencjach poszczególnych regionalnych autorów strategii. Wynika to z różnic pomiędzy regionami oraz odzwierciedla strukturę, wielkość oraz znajomość regionu i jego podmiotów.

Jak wynika z przedstawionych powyżej obszarów analiz, małe i średnie przedsiębiorstwa stanowią ich główny element, potwierdzając ich kluczową rolę w podnoszeniu innowacyjności regionalnych gospodarek. MSP stanowią stronę popytową w zakresie innowacji, co przejawia się poprzez ich zainteresowanie w pozyskiwaniu nowych technologii zarówno w produkcji, jak i zarządzaniu.

Z uwagi na szeroki zakres informacji niezbędny do uzyskania od firm w trakcie analizowania ich potencjału, preferowanym narzędziem badawczym są audyty technologiczne. Dzięki audytom możliwe jest uzyskanie wiedzy w zakresie: charakteru potrzeb innowacyjnych, barier w zakresie pozyskiwania i wdrażania innowacji, prowadzonej działalności, struktury produktów, zakresu działań innowacyjnych oraz inwestowanych środków finansowych zapotrzebowania na technologie, finansów, liczby pracowników. W efekcie przeprowadzone badania pozwalają na określenie mocnych i słabych stron przedsiębiorstw na różnych poziomach – sektorowym, lokalnym i regionalnym, jak również utworzenie bazy informacji w zakresie najważniejszych potrzeb w dziedzinie innowacji i porównanie jej do możliwości zaspokojenia przez regionalne instytucje.

Przy ocenie roli środowiska, w którym funkcjonują przedsiębiorstwa, w pierwszej kolejności zwraca się uwagę na potencjał instytucji naukowo-badawczych, gdyż stanowią one podstawowe źródło wiedzy i technologii w regionie. Badanie ma na celu wskazanie mocnych i słabych stron tych instytucji oraz możliwości wykorzystania kreowanej wiedzy przez regionalny przemysł. W konsekwencji twórcy strategii uzyskują informacje w zakresie prowadzonych prac badawczych, personelu naukowego, orientacji technologicznej oraz jakości, jak również wydatków i głównych źródeł dochodów tych instytucji. W ten sposób możliwe jest porównanie potrzeb technologicznych z podażą i ocena, na ile istniejący potencjał w regionie jest niewykorzystany lub na ile niemożliwy do wykorzystania, oraz jakie warunki to kształtują.

Drugim przedmiotem analiz są instytucje bezpośrednio funkcjonujące w otoczeniu przedsiębiorstw. Dotyczy to w głównej mierze instytucji finansowych, agencji rozwoju regionalnego, izb i stowarzyszeń, grup lobbingowych, profesjonalnych firm doradczych i instytucji pokrewnych. Zainteresowanie tymi podmiotami wynika z faktu, iż są pierwszym źródłem informacji dla funkcjonujących w ich otoczeniu przedsiębiorstw, co zarazem stanowi przedmiot ich działalności. Celem badania jest ocena, czy świadczone przez te instytucje usługi przyczyniają się do podnoszenia innowacyjności przedsiębiorstw, czy odpowiadają na kluczowe potrzeby przedsiębiorstw w tym względzie oraz czy dotychczasowa pomoc i posiadane instrumenty wspierania skierowane były na kreowanie innowacji przez przedsiębiorstwa.

Narzędzia badawcze wykorzystane w tym etapie budowania regionalnej strategii innowacji oraz ich dobór do poszczególnych instytucji zależy od realizatorów tych badań i odpowiadają faktycznym potrzebom w regionie. Z jednej strony odzwierciedla to potencjał gospodarczy i strukturę regionu, a z drugiej wynika z doświadczeń w prowadzeniu badań na tej grupie respondentów. Analiza potencjału regionalnego w oparciu o przedstawione elementy i podmioty identyfikuje w rezultacie interes poszczególnych instytucji i osób, jaki wiążą z uczestnictwem w opracowaniu i realizacji regionalnej strategii innowacji.

Podsumowaniem wszystkich analiz prowadzonych w regionie jest analiza SWOT, czyli określenie mocnych i słabych stron regionu z punktu widzenia innowacyjności, jak również szans i zagrożeń rozwoju innowacji w regionie wynikających z posiadanych zdolności, potencjału i potrzeb.

Na bazie stworzonego konsensusu oraz zdefiniowanych mocnych i słabych stron regionu w obszarze innowacji, w fazie 2 dokonuje się weryfikacji wszystkich działań przeprowadzonych we wcześniejszych fazach projektu i w konsekwencji formułuje się dokument strategii. W ujęciu ogólnym, główne działania koncentrują się na:

- zdefiniowaniu, implementacji oraz testowaniu działań przewidzianych w strategii,
- ustanowieniu systemu monitorowania dla kontroli i oceny realizowanych działań.

Zdefiniowanie regionalnej strategii innowacji w tej fazie projektu jest kluczowym elementem całego procesu, który miał przyczynić się do jej powstania. W konsekwencji efekt w postaci dokumentu jest pochodną wszystkich działań przeprowadzonych w trakcie projektu. Na wartość dokumentu istotny wpływ wywiera zawarty w regionie konsensus, gdyż strategia pełniąc rolę ram działania w obszarze innowacji w regionie musi wypływać ze świadomości jego „aktorów” oraz być przez nich zaakceptowana. Inaczej kreowanie wizji przyszłości w wąskim gronie uczestników spotka duży opór ze strony innych osób i instytucji, a jej realizacja w praktyce nie będzie możliwa. W konsekwencji regionalna strategia innowacji konsultowana jest w środowiskach, których dotyczy i które zostały włączone w proces jej powstawania.

Przejęcie od fazy badawczej do fazy formułowania strategii zmienia w sposób istotny zadania postawione przez powołaną strukturę zarządzania. W praktyce jej rola, która dotychczas skupiała się na kierowaniu pracami nad przygotowaniem strategii, przeniesiona zostaje do kierowania i podtrzymywania prac związanych z implementacją działań wskazanych w dokumencie. Powołana grupa osób ma w rezultacie czuwać nad procesem budowania polityki innowacji, zapoczątkowanym przez regionalną strategię innowacji i aktywnie ten proces wspierać. Wraz ze zmianą charakteru prac, powołana struktura zarządzania wyposażana jest w nowe narzędzia, ze szczególnie istotnym systemem monitoringu procesu implementacji strategii⁶.

⁶ W konsekwencji tworzony jest kompleksowy system monitoringu w regionie, wraz z infrastrukturą. System składa się przede wszystkim z: (i) zdefiniowanych celów, poprzez które dokonywana jest ocena; (ii) zdefiniowanych i zaakceptowanych wskaźników oceny odnoszących się zarówno do implementacji strategii, jak również ogólnych celów regionalnych; (iii) systemu oceny ex-ante lub wczesnej analizy, która ocenia zakres postępu, jaki powinien być osiągnięty oraz czynniki wspierające ten proces; (iv) metod zbierania informacji w zakresie używanych wskaźników; (v) zdefiniowanych „dobrych praktyk”, dostarczających realistycznych wizji celów, które mogą być przedmiotem implementacji RIS.

W praktyce, implementacja strategii realizowana jest poprzez zestaw specyficznie dobranych działań, w ramach opracowanego planu działania, który identyfikuje cele, realizatorów oraz źródła finansowania dla grupy projektów pilotażowych, zdefiniowanych również w ostatniej fazie projektu. Projekty pilotażowe są pierwszym narzędziem implementacji opracowanej regionalnej strategii innowacji, a ilość projektów wynika z przygotowanego planu działania.

Opracowana strategia wraz z mechanizmami oceny, monitoringu, finansowania oraz szerokim poparciem wynikającym z osiągniętego konsensusu staje się narzędziem, dzięki któremu regionalny potencjał innowacyjny może zostać podtrzymany i rozwijany.

Budowanie regionalnych strategii innowacji, jak wskazuje przedstawiona powyżej charakterystyka najważniejszych elementów metodyki projektów RIS, jest procesem wielowątkowym i wielowymiarowym. W konsekwencji, aby w regionie powstał dokument odzwierciedlający faktyczne potrzeby przedsiębiorstw i ich otoczenia, konieczne jest zaangażowanie w proces dużej liczby osób i instytucji (aktorów) oraz zagwarantowanie trwałości procesu na całym etapie budowania, a następnie implementacji strategii.

3. ZAŁOŻENIA INWENTARYZACJI

Cel i obszary inwentaryzacji

Przeprowadzona inwentaryzacja podporządkowana była dwóm celom głównym:

1. zestawieniu dotychczas dokonanych badań oraz zgromadzeniu opracowań wykonanych po 2000 r., które swoim zasięgiem obejmowały: zagadnienia rozwoju gospodarki województwa mazowieckiego, a w szczególności innowacyjności oraz następujące grupy podmiotów – małe i średnie przedsiębiorstwa, sektor badawczo-rozwojowy, instytucje wsparcia biznesu (centra transferu technologii, instytucje doradcze i konsultingowe itp.);
2. rozpowszechnianiu informacji o projekcie Regionalnej Strategii Innowacji – RIS Mazovia, a w szczególności budowaniu społecznej akceptacji przyjętego scenariusza przygotowania Strategii w środowisku B+R w regionie.

Wraz z celami głównymi zdefiniowano cztery zasadnicze oczekiwane efekty inwentaryzacji, w zakresie:

- uporządkowania i popularyzacji dorobku badawczego w obszarze zagadnień około RIS,
- szerokiego upowszechnienia informacji o pracach nad RIS,
- aktywizacji środowiska i pozyskania nowych członków do zespołów roboczych,
- budowy bazy danych zespołów, badań i publikacji zawierających problematykę RIS.

W wyniku przeprowadzonych działań zakres efektów inwentaryzacji jest szerszy, aniżeli zdefiniowany na początku procesu inwentaryzacji. Przejawia się to w szczególności dzięki utworzonej bazie dokumentów strategicznych opracowanych na poziomie regionu, wybranych powiatów, miast oraz gmin w województwie mazowieckim. Baza ta zawiera informacje o zawartości treści strategii z punktu widzenia przedmiotu inwentaryzacji oraz dane osób kontaktowych przypisane do każdej pozycji bazy.

Cele i efekty określone dla inwentaryzacji związane były z przyjętymi jej obszarami. Obszary te zdefiniowane zostały w oparciu o ustalenia projektu RIS Mazovia w zakresie Grup Roboczych powołanych przy tworzeniu strategii innowacji i obejmowały:

1. Nauka i sektor B+R, podaż innowacji;
2. MSP i przedsiębiorczość, popyt na innowacje;
3. Instytucje pośredniczące i działania wspierające innowacyjność i przedsiębiorczość;

4. Świadomość proinnowacyjna władz i obywateli, kultura innowacji;
5. Benchmarking i prognozowanie rozwoju regionalnego.

Przyjęcie ww. struktury obszarów pozwala na przeniesienie rezultatów wykonanej pracy badawczej na grunt prac poszczególnych Grup Roboczych, co w konsekwencji może przyczynić się do przyspieszenia procesu analitycznego w ramach projektu RIS Mazovia i ograniczenia podważalności analiz, co zdefiniowane zostało jako cel inwentaryzacji.

Przyjęte mechanizmy i narzędzia badawcze

Inwentaryzacja opracowań i badań sektora B+R, MSP i instytucji otoczenia biznesu w województwie mazowieckim była badaniem wielowymiarowym i multidyscyplinarnym. W efekcie wymagała zastosowania wielu komplementarnych narzędzi badawczych, odpowiadających zdefiniowanym obszarom. W procesie tym uwzględniono podobieństwa w przedmiotach badań prowadząc w końcowej fazie inwentaryzacji do maksymalnego ujednolicenia formy prezentacji wyników badania.

Punktem wyjścia niniejszej inwentaryzacji było przeprowadzenie następujących działań:

Działanie 1. Baza danych przedstawicieli świata nauki w województwie mazowieckim:

utworzona została lista osób, które poinformowane zostały o prowadzonych pracach badawczych w ramach inwentaryzacji oraz wyposażone w wiedzę o projekcie RIS Mazovia. W procesie tworzenia bazy dokonano przeglądu składu osobowego wszystkich uczelni wyższych państwowych i prywatnych o profilu ekonomicznym i nieekonomicznym oraz instytucji badawczych (w tym JBR – Jednostek Badawczo-Rozwojowych) w województwie mazowieckim. W rezultacie przeprowadzonej selekcji, która uwzględniała zarówno zajmowane stanowiska przez wybrane osoby (wybrano kierowników jednostek administracyjnych w ramach podmiotów B+R), jak i stopień zgodności zakresu prac osób i jednostek do zakresu niniejszej inwentaryzacji, przygotowano bazę danych zawierającą blisko 300 rekordów. Stanowi to jednocześnie kilka procent wszystkich zidentyfikowanych osób w regionie.

Działanie 2. Formularz inwentaryzacji: z uwagi na konieczność zebrania danych o prowadzonych i zakończonych pracach badawczych w przedmiocie inwentaryzacji w województwie mazowieckim, przygotowany został kwestionariusz inwentaryzacji.

Zgodnie z przyjętymi założeniami, kwestionariusz dotyczył następujących zagadnień: (i) tytuł badania, (ii) instytucja realizująca badanie, (iii) czas realizacji badania, (iv) zakres badania (podział na przedmiot i podmiot badań), (v) uzyskane rezultaty badania. Następnie, w oparciu o utworzoną bazę danych (Działanie 1.), kwestionariusz wraz z materiałami informacyjnymi o projekcie RIS Mazovia rozesłany został za pośrednictwem Poczty Polskiej do przedstawicieli świata nauki. Jednocześnie elektroniczna forma kwestionariusza wraz z opisem zamieszczona została na specjalnie przygotowanej stronie w ramach serwisu internetowego Stowarzyszenia Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce (www.sooipp.org.pl). Na podstawie rozesłanego oraz dostępnego na stronie internetowej kwestionariusza gromadzone były opisy badań i analiz prowadzonych w poszczególnych jednostkach sektora B+R w województwie mazowieckim.

W następstwie ww. działań podjęto prace prowadzące do uzyskania materiału zwrotnego w postaci wypełnionych kwestionariuszy. W procesie tym zdefiniowano listę osób z kluczowych ośrodków naukowych, z którymi przeprowadzono wywiady. Ponadto prowadzono również liczne rozmowy telefoniczne oraz wymianę korespondencji poprzez pocztę elektroniczną.

Równoległe z ww. zadaniami podjęte zostały prace analityczne, których celem było zidentyfikowanie i zinwentaryzowanie innych dostępnych źródeł informacji w obszarach inwentaryzacji. Przeprowadzona została analiza następujących źródeł:

- a) Baza danych projektów współfinansowanych i finansowanych ze środków Ministerstwa Edukacji i Nauki (baza *Synaba*) – dokonano selekcji najważniejszych projektów badawczych z punktu widzenia realizacji projektu RIS Mazovia i zebrania ich w bazie danych. Efekt w postaci bazy jest wynikiem weryfikacji ponad 2 tys. rekordów z bazy *Synaba* i ich usystematyzowania.
- b) Baza danych projektów i publikacji finansowanych i współfinansowanych przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości – dokonano przeglądu wszystkich publikacji, raportów z badań i materiałów wynikających z działalności Agencji w ostatnich latach. Efektem jest baza publikacji i badań, których zakres pokrywa się, lub pozostaje w bliskich relacjach, z pracami nad Regionalną Strategią Innowacji dla Mazowsza.

- c) Baza Krajowego Punktu Kontaktowego Badań i Nauki UE – dokonano przeglądu bazy danych projektów finansowanych lub współfinansowanych przez Komisję Europejską w ramach 5. i 6. Programu Ramowego Badań i Nauki UE.
- d) Materiały z konferencji, warsztatów i sympozjów w regionie – dokonano przeglądu dostępnych materiałów z inicjatyw podejmowanych w województwie mazowieckim, które merytorycznie zgodne są z obszarami inwentaryzacji. W procesie tym przygotowano spis inicjatyw oraz zgromadzono dostępne materiały konferencyjne.
- e) Strony internetowe urzędów miejskich, powiatowych, gminnych oraz władz wojewódzkich – w ramach inwentaryzacji zebrano oraz dokonano analizy Strategii Rozwoju (oraz opracowanych diagnoz) kluczowych miast, powiatów oraz gmin województwa mazowieckiego. Działanie to uwzględniło również kluczowe dokumenty strategiczne na poziomie regionu.
- f) Strony internetowe instytucji z regionu: jednostek B+R, instytucji wsparcia biznesu. Wynikiem analizy są dane uzupełniające do poszczególnych ww. analiz.

Bardzo istotnym źródłem wiedzy, który w praktyce często wykorzystywany był w celu uzupełnienia ogólnych informacji zawartych w ww. źródłach, były rozmowy telefoniczne oraz wywiady. Za ich pośrednictwem uzyskano dużą część praktycznych informacji związanych z prowadzonymi działaniami analitycznymi na terenie województwa. Uzyskane w ten sposób dane jakościowe odegrały szczególną rolę w tworzeniu niniejszego raportu, jak i realizacji bieżących prac w ramach inwentaryzacji. W praktyce przeprowadzono ponad 50 rozmów telefonicznych oraz około 20 spotkań z przedstawicielami świata nauki i instytucji wsparcia w województwie mazowieckim.

Oprócz ww. źródeł informacji, w procesie inwentaryzacji podjęto trud zidentyfikowania innych źródeł wiedzy o stanie rozwoju województwa mazowieckiego, w tym źródeł zagranicznych. Efektem jest zamieszczona w końcowej części raportu krótka charakterystyka danych zawartych w opracowaniu „European Competitiveness Index”, przygotowanym przez Robert Huggins Associates w 2005 roku.

Wskazane źródła informacji wraz z wypełnionymi kwestionariuszami inwentaryzacyjnymi oraz przeprowadzonymi wywiadami mają charakter kompleksowy, niezbędny przy realizacji prac badawczych o charakterze multidyscyplinarnym.

4. WYNIKI ANALIZY KWESTIONARIUSZOWEJ⁷

Statystyka inwentaryzacji

Zgodnie z założeniami i celami inwentaryzacji kluczowym narzędziem gromadzenia informacji w zakresie przeprowadzonych prac badawczych w województwie mazowieckim w zdefiniowanych obszarach była analiza kwestionariuszowa. Punktem wyjścia analizy była przygotowana baza danych pracowników sektora B+R w województwie (załącznik nr 2). W kolejnym etapie przygotowany kwestionariusz inwentaryzacji rozesłany został zgodnie z danymi zawartymi w bazie adresowej. Efektem przeprowadzonych prac jest 40 wypełnionych kwestionariuszy, na podstawie których możliwe jest dotarcie do osób prowadzących prace badawcze i wykorzystanie istniejącej wiedzy w procesie tworzenia Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Mazowieckiego.

Analiza przesłanych kwestionariuszy z punktu widzenia miejsca pochodzenia instytucji lub osób prowadzących badania wskazuje na kluczową dominację Miasta Stołecznego Warszawy. Ponadto wśród nadesłanych odpowiedzi wyróżnia się duża aktywność środowiska siedleckiego oraz jednostkowe przypadki badań prowadzonych przez przedstawicieli Ciechanowa, Radomia, Sochaczewa, Żyrardowa i Otwocka.

Przedmiotowy i podmiotowy zakres badań

Charakterystyka inicjatyw zebranych w ramach analizy kwestionariuszowej wykazuje dużą różnorodność zarówno w zakresie podmiotowym, jak i przedmiotowym. W odniesieniu do aspektów podmiotowych wskazać można na dominację projektów koncentrujących się na analizie sektora B+R, zdefiniowanego w kwestionariuszu w dwóch grupach: (i) uczelnie i szkoły wyższe oraz (ii) jednostki B+R. W dalszej kolejności wskazane zostały jednostki samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorstwa. Zaskakująco niska jest koncentracja prac badawczych na instytucjach otoczenia biznesu (patrz Ramka).

⁷ Podstawa merytoryczna:

Załącznik nr 1 Kwestionariusz inwentaryzacji

Załącznik nr 2 Baza danych przedstawicieli świata nauki w województwie mazowieckim

Załącznik nr 3 Wyniki analizy kwestionariuszowej cz. 1

Załącznik nr 4 Wyniki analizy kwestionariuszowej cz. 2

Załącznik nr 5 Wyniki analizy kwestionariuszowej cz. 3

Załącznik nr 11 Wypełnione kwestionariusze inwentaryzacji

Ramka: Analiza kwestionariuszowa - podmiotowy zakres projektów badawczych

1. jednostki samorządu terytorialnego	19 projektów
2. uczelnie i szkoły wyższe	24 -//-
3. jednostki B+R	20 -//-
4. organizacje wspierania biznesu	7 -//-
5. małe i średnie przedsiębiorstwa	18 -//-
6. przedsiębiorstwa duże	12 -//-

Uzyskane dane ilościowe dotyczące przedmiotowego zakresu projektów pozwalają na sformułowanie następujących wniosków:

- a) znaczna część projektów koncentrowała się na większej niż jedna grupie podmiotów, w praktyce jedynie 11 projektów (27%) koncentrowało się na jednym typie podmiotów (w tym znacząca większość na uczelniach i szkołach wyższych),
- b) w trzech przypadkach badania dotyczyły wszystkich typów podmiotów,
- c) w każdym przypadku małe i średnie przedsiębiorstwa poddawane były analizie wspólnie z innymi typami podmiotów,
- d) organizacje wsparcia biznesu nie odnalazły istotnego miejsca w całokształcie prowadzonych badań, grupa ta w każdym przypadku analizowana była w towarzystwie co najmniej jednej grupy, w szczególności małych i średnich przedsiębiorstw.

W odniesieniu do przedmiotowego zakresu prac badawczych wskazać należy na dużą różnorodność podejmowanych zagadnień. Wśród projektów należy bowiem wyróżnić prace obejmujące zagadnienia gospodarcze, społeczne, dotyczące jednego lub więcej sektorów gospodarki, analizujące pojedyncze zjawiska oraz całe procesy. W efekcie trudno jest wskazać na dominujące zagadnienia i problemy podejmowane w ramach badań.

Wśród zidentyfikowanych prac badawczych w pierwszym obszarze inwentaryzacji – „Nauka i sektor B+R, podaż innowacji”, projekty koncentrują się przede wszystkim na systemie szkolnictwa oraz społecznych problemach młodzieży szkolnej, w tym na problematyce kariery zawodowej oraz kształtowania postaw społecznych. Należy jednakże zwrócić uwagę na projekt „Benchmarking jednostek badawczo-rozwojowych w dziedzinie organizacji i zarządzania oraz działań marketingowych”, które mimo ograniczonej możliwości wykorzystania wiedzy empirycznej prezentuje ciekawe narzędzia badawcze.

W przypadku badań nad przedsiębiorczością i MSP przedmiotem badania była głównie problematyka handlu zagranicznego firm, w tym w aspekcie integracji europejskiej. Zauważono również zagadnienia sytuacji finansowej firm (w przypadku jednego badania) oraz problematyki metod programowania scenariuszowego rozwoju firm. Innowacyjność przedsiębiorstw stanowiła główny ciężar badania prowadzonego przez Instytut Badań Ekonomicznych PAN zatytułowanego „Innowacyjność gospodarki Polski w 2005 r.”. Rezultatem badania jest: (i) identyfikacja przedsiębiorstw o wielostronnej innowacyjności (rynkowej, procesowej, nakłady na innowacje, patenty, udział w 6. Programie Ramowym UE), (ii) system ocen innowacyjności, (iii) studia przedsiębiorstw, (iv) znaczenie informacji dla transferu technologii. Projekty koncentrujące się na instytucjach wsparcia podejmują zagadnienia związane z oceną form wsparcia w tym tworzenia modelowych rozwiązań np. transferu technologii (projekt finansowany przez Instytut Technik Elektronowych z Radomia).

Projekty podejmujące problematykę gospodarki województwa mazowieckiego

Wśród zebranych kwestionariuszy znacząca większość prezentuje badania i inicjatywy w niewielkim stopniu związane z problematyką rozwoju społeczno-gospodarczego województwa mazowieckiego. W konsekwencji wskazać można jedynie kilka projektów badawczych, których wyniki w sposób bezpośredni można wykorzystać w pracach nad Regionalną Strategią Innowacji Województwa Mazowieckiego. Są to:

1. „Metropolia-region: nowe relacje w gospodarce informacyjnej” przeprowadzony przez Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, pod kierownictwem Pana prof. dr hab. Grzegorza Gorzelaka. Celem projektu było przedstawienie roli związków między metropolią i regionem dla rozwoju społeczno-gospodarczego tych układów terytorialnych w gospodarce informacyjnej. W trakcie badań weryfikowano sformułowaną na podstawie literatury hipotezę roboczą, o tym że związki między metropolią i regionem ulegają relatywnemu osłabieniu na rzecz powiązań metropolii w ramach wielośrodkowej sieci wielkich miast. W efekcie zakładano, że region powinien odgrywać coraz mniejszą rolę w procesach rozwoju metropolii, co powinno prowadzić do marginalizacji otoczenia regionalnego i pogłębienia różnic w poziomie rozwoju między centrum (metropolią) i peryferiami (otoczeniem

regionalnym). Efekty projektu zawierają obszerny materiał empiryczny, posiadający duże znaczenie w aspekcie tworzenia strategii innowacji na Mazowszu.

2. „Klasyry wysokotechnologiczne w województwie mazowieckim” przeprowadzony pod kierownictwem Pani dr inż. Anny Szerenos z Politechniki Warszawskiej. Przedmiotem badania była identyfikacja oraz analiza uwarunkowań powstawania klastrów wysokotechnologicznych na przykładzie woj. mazowieckiego. Rezultatem jest obszerna analiza regionu w następującym zakresie: (i) analiza sektora przedsiębiorstw wysokiej technologii oraz pozostałych elementów regionalnego systemu innowacji w woj. mazowieckim, (ii) analiza SWOT regionalnego systemu innowacyjnego, (iii) identyfikacja wszystkich interakcji zachodzących w systemie innowacyjnym na Mazowszu, (iv) identyfikacja potencjalnych klastrów wysokotechnologicznych w woj. mazowieckim, (v) sformułowanie zaleceń dla władz publicznych szczebla regionalnego i lokalnego, odnoszących się do metod i instrumentów wspierania na terenie Mazowsza innowacyjnych struktur i sieci powiązań.
3. „Małe i średnie przedsiębiorstwa a mazowiecki rynek pracy” przeprowadzony przez Instytut Rynku Wewnętrznego i Konsumpcji. Projekt ten był próbą zidentyfikowania możliwości rozwoju MSP w regionie mazowieckim w kontekście sytuacji na rynku pracy oraz możliwości tworzenia nowych obszarów zatrudnienia. Dokonano analizy sytuacji sektora MSP ze szczególnym uwzględnieniem regionu mazowieckiego, zwracając uwagę na szanse i zagrożenia dla rozwoju przedsiębiorczości. Rozpoznano regionalną politykę wobec MSP i rynku pracy, a także możliwości rozwoju przedsiębiorczości wobec perspektywy integracji z UE. Głównym rezultatem badania są, wskazane przez przedsiębiorców działających w regionie mazowieckim, liczne bariery osłabiające potencjalny sukces rynkowy. Wskazano również, iż o możliwości konkurencyjności decydują zarówno czynniki wewnętrzne, jak i zewnętrzne. Mimo występujących barier przedsiębiorcy wskazali spory optymizm przy jednoczesnym istotnym akcencie na kluczową odpowiedzialność i rolę samorządów terytorialnych i gospodarczych.

4. „Studium rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu sochaczewskiego - tendencje rozwojowe i aktualny stan” zrealizowany przez Pana prof. dr hab. Kazimierza Kubiaka z Wyższej Szkoły Zarządzania i Marketingu w Sochaczewie. Studium to jest jedną z czterech części analiz zrealizowanych pod wspólną nazwą „Studium rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu sochaczewskiego”. Pozostałe części to:
Część II „Rozwój działalności społecznej w powiecie sochaczewskim”
Część III „Rozwój społeczno-gospodarczy gmin i miasta Sochaczewa”
Część IV „Statystyka powiatu sochaczewskiego (1999–2002)”
5. „Procesy dostosowawcze województwa mazowieckiego do nowych warunków otoczenia” zrealizowany ze środków własnych Wyższej Szkoły Rozwoju Lokalnego w Żyrardowie. Kierownikiem badania był Pan prof. dr hab. Witold Rakowski. Celem inicjatywy było poznanie motywów dostosowywania się do zmieniających się warunków otoczenia poszczególnych społeczności lokalnych. Badaniem objęto między innymi zagadnienia: (i) dostosowania się społeczności lokalnej do nowych warunków otoczenia po przystąpieniu do UE, (ii) wykorzystywanie funduszy strukturalnych, (iii) oświata wobec wyzwań otoczenia, (iv) osoby niepełnosprawne w środowisku lokalnym, (v) aktywizacja obszarów peryferyjnych. W kontekście projektu RIS Mazovia szczególnie użyteczna jest prezentacja aktywnych powiązań pomiędzy jednostką naukowo-badawczą, jaką jest WSRL w Żyrardowie, a samorządem regionu oraz jednostkami samorządu terytorialnego.
6. „Regionalny system koordynacji rynku pracy województwa mazowieckiego PRACA – ZATRUDNIENIE – SZKOLENIE” prowadzony przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Kierownikiem badania jest Pan Włodzimierz Sośnicki. Celem głównym projektu jest właściwe dostosowanie umiejętności i kwalifikacji zawodowych mieszkańców województwa mazowieckiego oraz treści programowych kształcenia i szkoleń zawodowych do specyficznych wymogów rynku pracy. Celami szczegółowymi są:
 - a. Diagnoza sytuacji na regionalnym rynku pracy, analiza wyników badań i ich synteza oraz stworzenie na jej podstawie merytorycznych podstaw modelu systemu zmniejszania niedopasowań strukturalnych podaży i popytu na pracę.

- b. Rekomendacje skutecznego monitorowania zmian na rynku pracy poprzez organizację wymiany i upowszechniania wysokiej jakości danych z dziedziny zatrudnienia i kształcenia.
- c. Promocja współpracy instytucji (partnerów) rynku pracy poprzez organizację wymiany i upowszechniania wysokiej jakości danych z dziedziny zatrudnienia i kształcenia.

Z punktu widzenia możliwości wykorzystania praktycznego prac badawczych przy budowaniu Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Mazowieckiego wskazać należy prowadzone prace badawcze Pani Prof. dr hab. Małgorzaty Duczkowskiej-Piaseckiej z Wyższej Szkoły Ekonomicznej. W styczniu 2006 roku rozpoczęła projekt badawczy zatytułowany: „Nowa regionalna polityka strukturalna UE - koncepcja efektywnego systemu wspierania innowacyjności w regionie”. Przedmiotem badania są instrumenty nowej polityki regionalnej UE oddziałujące na poprawę innowacyjności regionów (w kontekście wyzwań i celów rozwojowych nakreślonych przez UE) poprzez wykorzystanie mechanizmu aktywizacji więzi między partnerami biznesowymi, jednostkami naukowymi i badawczymi, poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów i stworzenie systemu sieci współpracy, uruchamiającej innowacje. Rezultatem badania będzie opracowana koncepcja systemu współpracy między jednostkami (regionalny klaster innowacyjności) oraz instytucjonalnego i instrumentalnego systemu wsparcia wzrostu innowacyjności regionu. Z uwagi na cel jaki stawiają przed sobą regionalne strategie innowacji, a w szczególności tworzenie synergii pomiędzy kluczowymi aktorami instytucjonalnymi w regionie, prace Pani Profesor mogą istotnie ułatwić prowadzony proces budowania strategii. Rozwiązania systemowe, charakterystyczne dla „regionów wiedzy” są w tym przypadku wspólnym mianownikiem obu inicjatyw badawczych.

5. WYNIKI INWENTARYZACJI PROJEKTÓW BADAWCZYCH ZGROMADZONYCH W BAZIE SYNABA⁸

Statystyka inwentaryzacji

Baza *Synaba* jest zbiorem projektów o charakterze badawczym podejmowanych przez pracowników instytucji naukowych w Polsce. W nomenklaturze typów projektów zamieszczonych w bazie wyróżnia się: projekty badawcze, badawcze-rozwojowe, naukowe, granty doktorskie oraz habilitacyjne. W niewielkim wymiarze pojawiają się ekspertyzy naukowe.

Ogólna refleksja/uwaga, jaka nasuwa się po przeprowadzeniu inwentaryzacji wskazuje na szczególnie aktywną działalność badawczą świata nauki dedykowaną podejmowanym w projekcie RIS Mazovia obszarom problemowym. Należy podkreślić, iż w ramach inwentaryzacji przyjęto założenie (dotyczące wszystkich obszarów inwentaryzacji), iż istotne dla obecnej fazy realizacji projektu RIS Mazovia mogą być prace badawcze zakończone po 2000 roku. W rezultacie dokonano przeglądu około 2 tys. rekordów dokonując jednocześnie ich selekcji według kryteriów gwarantujących wybór prac o tematyce innowacji, przedsiębiorczości i rozwoju regionalnego. Wynikiem przeprowadzonego procesu selekcji jest lista kluczowych projektów badawczych zamieszczona w załączniku nr 8. Lista ta zawiera 69 pozycji obejmujących tytuł i rodzaj projektu, dane kierownika badań, termin realizacji badań oraz dane adresowe wraz z instytucją, w ramach której przeprowadzone zostały prace badawcze. Tak zdefiniowana i zaprezentowana lista stanowi znaczące źródło informacji dla realizatorów projektu RIS Mazovia, a w szczególności dla członków poszczególnych Grup Roboczych.

Inwentaryzacja projektów badawczych zamieszczonych w bazie *Synaba* wskazała, iż istotne miejsce, w odniesieniu do siedziby instytucji prowadzących prace badawcze w zdefiniowanych obszarach, zajmują uczelnie i instytuty badawcze Warszawy. Wśród zebranych 69 rekordów blisko połowa (31 projektów) przeprowadzona została przez instytucje Stolicy. Pozostałe projekty realizowane były przez instytucje naukowe

⁸ Podstawa merytoryczna:

Załącznik nr 8 Wyniki analizy projektów badawczych z bazy *Synaba*

największych miast Polski: Łodzi, Wrocławia, Poznania, Szczecina, Gdańska, Krakowa oraz Bydgoszczy.

Przedmiotowy i podmiotowy zakres zidentyfikowanych projektów badawczych

Projekty badawcze będące wynikiem selekcji zapisów bazy *Synaba* wykazują dużą różnorodność w zakresie przedmiotu i podmiotu badań. W efekcie problematyka innowacji, przedsiębiorczości oraz rozwoju regionalnego dostrzegana jest w bardzo różnorodny sposób. Mimo dużej różnorodności przedmiotu i podmiotu badań przeprowadzona inwentaryzacja wskazuje na kilka prawidłowości, które charakterystyczne są dla całego zbioru zidentyfikowanych prac badawczych:

1. Istotnym problemem badawczym podejmowanym przez zespoły badawcze jest innowacyjność przedsiębiorstw, postrzegana w szczególności przez analizę determinantów powstawania i rozwoju tego typu firm, znaczenia innowacji dla przedsiębiorstw, procesów wewnętrznych dedykowanych prowadzeniu działalności innowacyjnej. Badania te koncentrują się w szczególności na krajowych małych i średnich przedsiębiorstwach.
2. Przedmiotem badań są zagadnienia konkurencyjności przedsiębiorstw, w szczególności jako porównanie pomiędzy konkurencyjnością firm z Polski i Unii Europejskiej. Problematyka ta podejmowana jest również z kontekście tworzenia gospodarki rynkowej w Polsce oraz procesów integracji z Unią Europejską.
3. Zespoły badawcze istotnie akcentują rolę otoczenia instytucjonalnego i instrumentalnego przedsiębiorstw dedykując im liczne prace badawcze. W zidentyfikowanych projektach szczególna uwaga skoncentrowana została na istniejących typach instytucji wsparcia biznesu: parkach technologicznych, bankach, oraz różnych formach wsparcia: finansowych czy doradczych.
4. Analizy i badania dotyczące przedsiębiorczości i innowacyjności poruszane są w wybranych przypadkach w kontekście polityki regionalnej oraz mechanizmów rozwoju regionalnego i lokalnego. Akcentowana jest wówczas rola instytucji regionalnych oraz władz samorządowych.
5. Badania naukowe wskazują transfer dobrych praktyk i doświadczeń państw Unii Europejskiej w zakresie tworzenia mechanizmów wsparcia przedsiębiorczości

i innowacyjności, jako narzędzie kreowania potencjału instytucji krajowych w tym zakresie.

6. W odniesieniu do przedstawionej statystyki lokalizacji instytucji prowadzącej prace badawcze, blisko pięćdziesięcioprocentowy udział instytucji Warszawy nie posiada odzwierciedlenia w podmiotowej koncentracji badań na instytucjach województwa mazowieckiego. Prowadzone badania w przeważającej części posiadały zatem charakter krajowy.

Na bazie ww. wniosków oraz szczegółowej analizy zidentyfikowanych projektów badawczych wskazać można szczególne zainteresowanie problematyką innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw oraz rolą instytucji otoczenia biznesu. W niewielkim wymiarze podmiotowy zakres badań koncentruje się jednocześnie bezpośrednio na jednostkach badawczo-rozwojowych oraz instytucjach samorządu terytorialnego. Uwzględnienie tych grup podmiotów ma jedynie charakter pośredni wynikający z analiz warunków powstawania innowacyjnych MSP.

W odniesieniu do przedmiotowego zakresu badań, co niewątpliwie pozostaje w synergii z zakresem podmiotowym, ujawnia się szeroka gama różnych podejść do zagadnienia innowacyjności firm, począwszy od analizy bardzo specyficznych jednostkowych zjawisk na poziomie przedsiębiorstwa na zintegrowanych narzędziach wsparcia kończąc. Przejawiają to między innymi następujące projekty:

- „Innowacyjność w działalności przedsiębiorstw”,
- „Menedżer w zarządzaniu przedsięwzięciami innowacyjnymi w małych i średnich przedsiębiorstwach”,
- „Wewnętrzne i zewnętrzne wspomaganie zarządzania przedsięwzięciami innowacyjnymi w małych i średnich przedsiębiorstwach usługowych”,
- „Determinanty procesów innowacyjnych w polskich przedsiębiorstwach przemysłowych na tle doświadczeń krajów Unii Europejskiej”,
- „Metoda wdrażania innowacji w przedsiębiorstwie przemysłowym”,
- „Informacja patentowa w zarządzaniu procesami innowacyjnymi”,
- „Strategie innowacji - doświadczenia polskich przedsiębiorstw”,
- „Innowacyjność polskiego przemysłu - źródła zahamowań”,
- „Determinanty powstawania i rozwoju przedsiębiorstw innowacyjnych”.

Analizowane są ponadto liczne zdarzenia, zjawiska oraz procesy, jakie związane są z pojawianiem się innowacji w gospodarce, rozumiane i identyfikowane we wszystkich możliwych aspektach: społecznym, gospodarczym oraz politycznym. Jako przykład wskazać można projekty:

- „Zbadanie i określenie możliwości oraz sposobu wykorzystania koncepcji klastrów (skupień gospodarczych) dla podniesienia konkurencyjności i innowacyjności polskiej gospodarki”,
- „Ekonometryczna analiza innowacyjności europejskiej przestrzeni regionalnej w świetle koncepcji teoretycznej 'regionu uczącego się”,
- „Instytucje innowacji i przedsiębiorczości jako regionalny instrument wspierania innowacyjności MSP”,
- „Polityka proinnowacyjna jako warunek wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw”.

Wśród wybranych projektów przedmiotem badań są procesy prowadzące do powstawania sieci i systemów innowacji, jak na przykład projekty:

- „Sieci innowacji w polskiej gospodarce. Stan obecny i perspektywy rozwoju”,
- „System innowacyjny - analiza z perspektywy przedsiębiorstw”.

Ponadto przedmiotem prac badawczych jest problematyka przestrzennego podejścia do rozwoju przedsiębiorczości i innowacji. W efekcie w bazie *Synaba* odnaleziono szereg projektów wskazujących poziom regionu, jako najbardziej adekwatny z punktu widzenia tworzenia instrumentów wsparcia dla firm oraz tworzenia nowych wartości w gospodarce. Przykładem są projekty:

- „Ekonometryczna analiza innowacyjności europejskiej przestrzeni regionalnej w świetle koncepcji teoretycznej 'regionu uczącego się”,
- „Rola innowacji ze szczególnym uwzględnieniem postępu technologicznego w rozwoju regionu”,
- „Zarządzanie małymi i średnimi przedsiębiorstwami w gospodarce regionów”,
- „Wsparcie finansowe małych i średnich przedsiębiorstw na poziomie regionalnym”,
- „Środowiska przedsiębiorczości jako warunek konkurencyjności regionu”.

Badania obejmujące problematykę gospodarki województwa mazowieckiego

Wśród zidentyfikowanych 69 projektów badawczych w bazie *Synaba*, przedmiotem około 80% były zjawiska lub procesy obserwowane z poziomu kraju. W rezultacie projekty te w ograniczonym stopniu koncentrowały uwagę na problematyce regionalnej. W grupie projektów, które skupiały się na aspektach regionalnych (do grupy tej zaliczają się projekty wymienione we wcześniejszej części raportu) wyróżnić można trzy, których przedmiotem była analiza gospodarki województwa mazowieckiego. Są to projekty:

1. „Metropolia-region: nowe relacje w gospodarce informacyjnej (na przykładzie Warszawy i Mazowsza)” przeprowadzony przez Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego. Charakterystyka projektu zamieszczona została we wcześniejszej części raportu.
2. „Małe i średnie przedsiębiorstwa a mazowiecki rynek pracy” przeprowadzony przez Instytut Rynku Wewnętrznego i Konsumpcji. Charakterystyka projektu zamieszczona została we wcześniejszej części raportu.
3. „Procesy uczestnictwa polskich metropolii w gospodarce globalnej. Program badań trzech metropolii: Warszawy, Trójmiasta i Łodzi” przeprowadzona przez Instytut Ameryk i Europy, Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych (EUROREG) oraz Uniwersytet Warszawski. Kierownikiem projektu był Pan prof. dr hab. Antoni Kukliński. Projekt definiował następujące cele badawcze: (i) poznanie dotychczasowego przebiegu procesu uczestnictwa polskich metropolii w gospodarce globalnej oraz wstępna prognoza rozwoju tego procesu do roku 2010, (ii) poznanie wpływu globalizacji gospodarki polskich metropolii na ich ogólną dynamikę rozwoju oraz wewnętrzną strukturę przestrzenną, (iii) konfrontacja światowej myśli teoretycznej i pragmatycznej w zakresie globalizacji gospodarki wielkich metropolii z doświadczeniami metropolii polskich, (iv) zarysowanie wstępnej koncepcji polityki rozwoju polskich metropolii w kontekście procesów globalnych, (v) sformułowanie wniosków pragmatycznych do diagnozy i prognozy polskiej transformacji systemowej, (vi) opracowanie podstaw teoretycznych, metodologicznych i empirycznych dla badań holistycznych nad globalizacją polskich metropolii. Wyniki badań przedstawione zostały w 500-stronicowym tomie pt. „Globalizacja polskich metropolii”.

Wartościowe materiały z punktu widzenia tworzenia narzędzi wsparcia w ramach strategii innowacji na Mazowszu, choć bezpośrednio nie odnoszące się do problematyki innowacji i przedsiębiorczości, są wynikiem projektu „Gospodarka terenami peryferii i centrum jako wyznacznik stołeczności Warszawy” przeprowadzony pod naukowym kierownictwem Pana prof. dr hab. inż. Sławomira Ryszarda Gzelli z Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej. Celem projektu było określenie zasad, jakie trzeba brać pod uwagę przy gospodarowaniu przestrzenią centrum i peryferii m.st. Warszawy, przy założeniu istnienia związków między inwestowaniem w centrum i na peryferiach. Określono, na ile wyżej wymienione związki wpływają na powstawanie pożądanego obrazu miasta na obu obszarach, kluczowych z punktu widzenia jego morfologii. Obraz ten, stanowiąc o tożsamości (stołeczności) Warszawy, ważny jest w zaostrzającej się konkurencji pomiędzy wielkimi miastami. Wymieniono zasady: /proponuję tak jak wcześniej) (i) współpracy z naturą, (ii) ochrony dziedzictwa kulturowego, (iii) oszczędności środków przy planowaniu rozwoju, (iv) przekładania pojęcia ładu przestrzennego, w tym piękna, na kategorie ekonomiczne, (v) stałej restrukturalizacji zespołów zajmujących się rozwojem miasta, (vi) zasadę pomocniczości. Podjęte zostały następujące zagadnienia: (i) reinterpretacji i uszczegółowienia podziału miasta na strefy i obszary funkcjonalne, (ii) wskazanie terenów do objęcia planami miejscowymi, wraz ze szczegółowymi wnioskami do planów, (iii) ujednoczenie polityki lokalizowania mieszkalnictwa na badanych obszarach, przy założeniu istnienia narzędzi stymulujących kierunki lokalizacji.

Gospodarka województwa mazowieckiego, w tym przypadku małe i średni przedsiębiorstwa, poddane zostały analizie w ramach projektu „Rola innowacji w podnoszeniu konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw” realizowanego przez Panią dr Barbarę Helenę Bojewską z Instytutu Rynku Wewnętrznego i Konsumpcji w Warszawie. Celem pracy było przedstawienie znaczenia innowacji w podwyższaniu konkurencyjności przedsiębiorstw. Szczególne znaczenie miało określenie uwarunkowań innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w woj. mazowieckim, co w efekcie pozwolić miało na ocenę konkurencyjności tych przedsiębiorstw i ich motywacji w tym zakresie.

Ogólna uwaga, jaka nasuwa się po przeprowadzeniu inwentaryzacji projektów badawczych z bazy *Synaba*, wskazuje na istotną szansę i możliwość wykorzystania doświadczeń tych projektów w procesie tworzenia Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Mazowieckiego. Refleksja ta dotyczy zarówno merytorycznej strony projektów, czyli wyników badań - zwłaszcza koncentrujących uwagę na gospodarce województwa mazowieckiego, jak i organizacyjnej w rozumieniu wykorzystania sprawdzonych technik badawczych. Jednocześnie rekomendacją jest zatem dokonanie pogłębionej analizy wybranych projektów badawczych, zgodnie z potrzebami projektu RIS Mazovia, przy jednoczesnym zaangażowaniu przedstawicieli zespołów badawczych – autorów badań. Jedynie wówczas możliwe będzie efektywne wykorzystanie dorobku tych projektów.

6. WYNIKI ANALIZY STRATEGII ROZWOJU REGIONALNEGO I LOKALNEGO W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM⁹

Statystyka inwentaryzacji

Analiza strategii rozwoju regionalnego i lokalnego koncentrowała się na zebraniu oraz weryfikacji zapisów strategii rozwoju kluczowych miast, powiatów oraz gmin województwa mazowieckiego. Jednocześnie dokonana została analiza następujących dokumentów strategicznych na poziomie województwa:

- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego,
- Wojewódzki Program Rozwoju Regionalnego Mazowsza na lata 2001-2006,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2007-2013 (Wstępny Projekt),
- E-strategia Województwa Mazowieckiego.

W odniesieniu do strategii lokalnych przeprowadzono selekcję 351 dokumentów w celu wyboru kluczowych, z punktu widzenia znaczenia w gospodarce województwa, strategii miast, gmin oraz powiatów. W efekcie pogłębionej analizie poddanych zostały strategię 21 miast, 27 powiatów oraz 34 gmin. Lista wszystkich dokumentów przedstawiona jest w załączniku nr 6 oraz załączniku nr 7.

Nauka i sektor B+R, podaż innowacji

Przeprowadzona analiza strategii regionalnych i lokalnych w województwie mazowieckim wskazuje, iż sfera badawczo-rozwojowa nie znajduje się w kręgu zainteresowań władz samorządowych. W praktyce przejawia się pominięciem tej sfery w organizacji życia społeczno-gospodarczego na poziomie kluczowych miast regionu, powiatów i gmin. Jedynym wyjątkiem jest opracowanie „Ostrołęcki System Produkcyjny” prezentujące analizę sektora nauki badań i szkolnictwa wyższego w mieście Ostrołęka. Sytuacja ulega zmianie przy analizie dokumentów strategicznych dotyczących całego województwa oraz analizie strategii dla miasta stołecznego Warszawy¹⁰. Uwidacznia się

⁹ Podstawa merytoryczna:

Załącznik nr 6 Wyniki analizy strategii rozwoju na Mazowszu cz. 1

Załącznik nr 7 Wyniki analizy strategii rozwoju na Mazowszu cz. 2

¹⁰ „Strategia rozwoju miasta stołecznego Warszawy do 2020 roku”

wówczas kluczowa rola potencjału miasta Warszawy dla rozwoju społeczno-gospodarczego województwa, w tym również zgromadzony w stolicy potencjał sfery B+R. Ujawniona dysproporcja w uwzględnieniu sfery B+R w strategiach rozwoju, odzwierciedla faktyczne dysproporcje w koncentracji tej sfery w regionie. Zastanawiający jest fakt, iż miasta, które przed reformą administracyjną pełniły rolę miast wojewódzkich, obecnie nie przejawiają zainteresowania sferą B+R. Należy jednakże uwzględnić, iż w świetle uciążliwych dla gospodarek lokalnych problemów społecznych i konieczności poszukiwania ścieżek łagodzenia skutków dla przykładu dużego bezrobocia, rozwój badań odsunięty jest na dalszy plan.

Wyniki inwentaryzacji jednoznacznie wskazują na synergię pomiędzy tworzoną Regionalną Strategią Innowacji dla Mazowsza a istniejącymi dokumentami strategicznymi dla województwa. W szczególny sposób należy uwzględnić „Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2007–2013”, który będąc obecnie w fazie tworzenia może wykształcić powiązania o charakterze sprzężeń zwrotnych z procesem tworzenia RIS Mazovia. Wzajemne oddziaływanie będzie posiadało istotny wpływ na proces implementacji strategii w kolejnym okresie programowania Funduszy Strukturalnych.

Istotne treści z punktu widzenia roli jednostek B+R w regionie, w tym wypadku w wąskim obszarze technologii społeczeństwa informacyjnego, odszukać można w przyjętym w maju dokumencie strategicznym: „E-strategia Województwa Mazowieckiego”. Analizy przeprowadzone w ramach tej strategii, poprzez zastosowanie metody eksperckiej, nie wyczerpują jednakże zagadnienia z punktu widzenia budowy RIS Mazovia.

MSP i przedsiębiorczość, popyt na innowacje

W porównaniu do sektora B+R, MSP i przedsiębiorczość odnajdują większą uwagę w implementowanych strategiach rozwoju regionalnego i lokalnego. Wynika to niewątpliwie ze świadomości, iż przedsiębiorczość jest istotnym narzędziem kreowania miejsc pracy oraz tworzenia konkurencyjnych gospodarek lokalnych. Koncentracja ta charakteryzuje się jednocześnie różnym stopniem szczegółowości oraz ciężarem gatunkowym. Dużo miejsca poświęcają temu obszarowi strategie dla województwa, choć w treści odnaleźć można w dużej części dane statystyczne dotyczące sektora MSP z ogólną charakterystyką tendencji

ich rozwoju. Podkreślana jest istotna rola tych podmiotów w przyszłym rozwoju regionu, co w efekcie przejawia się zdefiniowanymi działaniami strategicznymi.

Szczegółowa charakterystyka MSP i ich innowacyjności zawarta jest w „E-strategii Województwa Mazowieckiego”, z jednoczesnym akcentem na sposoby wykorzystania tego potencjału na rzecz tworzenia infrastruktury społeczeństwa informacyjnego w regionie. Szczególnie przydatna, z punktu widzenia realizacji projektu RIS Mazovia, jest przyjęta forma oceny stanu tych podmiotów oraz sposób prezentacji wyników analiz.

Sektor MSP, przedsiębiorczość i popyt na innowacje są często cytowane w strategiach rozwoju miast, rzadziej w strategiach rozwoju powiatów, śladowe akcenty znajdują się w strategiach na poziomie gmin. W znaczącej większości dokumentów obszar ten koncentruje się na przedstawieniu danych statystycznych działalności gospodarczej, co nie przekłada się w efekcie na istotny udział MSP w działaniach i priorytetach strategicznych.

Z punktu widzenia procesu analiz w projekcie RIS Mazovia, istotne treści merytoryczne zawarte są w „Raporcie o stanie miasta” opracowanym przez Urząd Miasta Ostrow Mazowiecka. Raport ten prezentuje obszerną charakterystykę stanu gospodarki lokalnej akcentując rolę kluczowych podmiotów gospodarczych (wraz z podstawowymi danymi o ich działalności). Analiza powiązana jest z oceną potencjału i potrzeb w obszarze instytucji otoczenia biznesu i wskazuje na potrzebę tworzenia synergii pomiędzy obydwoma sferami. Na szczególną uwagę zasługuje również „Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Miasta Ciechanów do roku 2023”, która powstała na bazie pogłębionej analizy stanu gospodarki regionu (ze szczególnym uwzględnieniem MSP i instytucji otoczenia biznesu).

W przypadku strategii rozwoju miasta Ostrołęka przygotowano zostało ww. opracowanie „Ostrołęcki System Produkcyjny”, w treści którego odnaleźć można bardzo obszerne dane sektora MSP, będące wynikiem analizy gospodarki regionu w następującym zakresie: (i) potencjał i struktura gospodarki, (ii) zatrudnienie i rynek pracy, (iii) nauka, badania i szkolnictwo wyższe, (iv) infrastruktura wspierania przedsiębiorczości, (v) instytucje przedstawicielskie ostrołęckiego biznesu. Swoją treścią obejmuje on zatem większość ze zdefiniowanych obszarów inwentaryzacji, dlatego stanowi on kluczowe źródło danych do analiz w ramach projektu RIS Mazovia.

Wyniki analizy sektora MSP, choć ich zakres daleki jest od oczekiwań realizatorów projektu RIS Mazovia, zawarte są w dokumentach strategicznych miast: Siedlce, Mława (zawiera obszerne dane statystyczne dotyczące sektora przemysłowego) oraz Nowy Dwór Mazowiecki. Szczególną uwagę zwraca, wskazany na liście na samym końcu Nowy Dwór Mazowiecki, który w ramach „Planu Strategicznego Rozwoju Miasta” wskazuje potrzebę „rozpoznawania potrzeb firm wykorzystujących nowe technologie” oraz „tworzenie warunków przestrzennych sprzyjających lokalizacji firm wykorzystujących nowe technologie”. Wraz z innymi celami strategicznymi, miasto ma w planach stworzenie warunków do inicjowania działalności innowacyjnej w obrębie miasta. Uwzględnienie osiągnięć i podejścia reprezentowanego przez Urząd Miasta Nowy Dwór Mazowiecki może być istotnym wkładem w proces tworzenia Regionalnej Strategii Innowacji dla Mazowsza. Mniej intensywne odniesienie się do przedsiębiorczości i MSP prezentują strategie rozwoju powiatów, gdyż problematyka ta w szerszym zakresie podjęta została jedynie w przypadku powiatu przasnyskiego i mławskiego. Należy jednakże zwrócić uwagę na „Strategię Rozwoju Powiatu Mławskiego”, w ramach której przedstawione zostały wyniki badania ankietowego w zakresie klimatu dla rozwoju przedsiębiorczości na terenie powiatu. Uzyskane dane posłużyć mogą jako istotny materiał empiryczny do prac nad strategią innowacji.

Analizy dotyczące MSP i przedsiębiorczości nie odnalazły również istotnego miejsca w strategiach rozwoju gmin. Mimo, iż większość dokumentów uwzględnia konieczność rozwoju w tym obszarze, to na liście gmin zaznaczających go jako szczególnie ważny dla rozwoju społeczno-gospodarczego są: Grodzisk Mazowiecki, Grójec, Piaseczno oraz Warka. Należy jednakże uwzględnić, iż trzy ostatnie wymienione strategie opracowane były dla obszaru miasta i gminy.

Ogólna ocena ciężaru gatunkowego wybranych strategii regionalnych i lokalnych w województwie mazowieckim¹¹ wskazuje na brak szczegółowych analiz nie tylko w zakresie podnoszenia innowacyjności przedsiębiorstw, ale również rozwoju przedsiębiorczości i wsparcia MSP. Zapisy zawarte w strategiach traktują przedsiębiorczość i MSP bardziej w kategoriach konieczności wpisania ich w treść dokumentów strategicznych aniżeli faktycznego wykorzystania szans płynących wraz z ich rozwojem. Zapisy te więc mają w dużej części charakter intuicyjny.

¹¹ Zakres wyboru dokumentów strategicznych przedstawiony został we wprowadzeniu do Raportu - punkt 2.2

Większą uwagę wykazują: „Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego” oraz opracowywany „Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2007-2013”. Należy jednakże uwzględnić, iż zapisy zawarte w tych dokumentach nie bazują na analizach gospodarki regionu, a jedynie na dostępnych danych statystycznych. Faktyczny obraz potrzeb i możliwości regionu w zakresie innowacji i przedsiębiorczości wynikać będzie z analiz w ramach projektu RIS Mazovia.

Instytucje pośredniczące i wspierające innowacyjność i przedsiębiorczość

Analiza strategii rozwoju regionalnego i lokalnego wskazuje, iż obszar instytucji wsparcia na rzecz innowacji i przedsiębiorczości jest powszechnie identyfikowany, jako determinant rozwoju społeczno-gospodarczego. Stąd też w strategiach rozwoju miast, powiatów i gmin podkreśla się znaczenie i rolę tych podmiotów, akcentując w większości przypadków ich brak lub niezadawalający zakres działania.

W pierwszej kolejności dokonana analiza strategii rozwoju kluczowych miast województwa mazowieckiego wskazała, iż problematyka instytucjonalnych form wsparcia przedsiębiorstw zawarta została w szerszym zakresie w przypadku strategii Siedlec, Ciechanowa, przy okazji której przeprowadzono obszerną analizę stanu tych podmiotów i perspektyw rozwoju, oraz Płocka, w której w sposób szczególny akcentowano perspektywy rozwoju Parku Technologiczno-Przemysłowego.

Istotny zasób informacji dla projektu RIS Mazovia zawarty jest w „Raporcie o stanie miasta Ostrów Mazowiecka”, w którym dokonano prezentacji różnych form wsparcia przedsiębiorstw, przedstawiono podstawowe instytucje wsparcia oraz organizowane inne formy oddziaływania na przedsiębiorstwa. Równoległe zdefiniowano pojawiające się potrzeby w zakresie rozwoju istniejących i powstawania nowych instytucji działających w tym obszarze. Charakterystyka instytucji wsparcia biznesu zawarta jest również, aczkolwiek w bardzo ograniczonym stopniu, w „Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Otwocka”, w treści której odnaleźć można jedynie listę głównych podmiotów wspierających lokalny biznes, ze szczególnym akcentem na banki komercyjne. Przedstawiona jest ponadto inicjatywa powołania Otwockiego Centrum Przedsiębiorczości oraz przewidywane utworzenie parku technologicznego na terenie byłego Instytutu Badań Jądrowych.

Podjmując analizę strategii miast Mazowsza, nie można pominąć opracowania Urzędu Miasta Nowy Dwór Mazowiecki, w którym na szczególną uwagę zasługują zdefiniowane cele strategiczne. Jak bowiem można zauważyć w treści dokumentu, obok celów dotyczących rozwoju firm wykorzystujących wysokie technologie (ujęte we wcześniejszym opisie), zawarto działania strategiczne w zakresie rozwijania centrum innowacji i nowych technologii na bazie parku naukowo-technologicznego, tworzenie warunków instytucjonalnych i kadrowych sprzyjających lokalizacji firm wykorzystujących nowe technologie oraz aktywnego uczestnictwa instytucji lokalnych w tworzeniu nowych sfer aktywności gospodarczej. Tak zdefiniowane cele strategiczne mogą posiadać zbieżne założenia z tymi, jakie opracowane będą w ramach Regionalnej Strategii Innowacji dla Mazowsza. Jest zatem uzasadnione uwzględnienie wysiłku miasta w realizacji prac w ramach projektu RIS Mazovia. Przy analizach warto pamiętać również o opracowaniu miasta Ostrołęka.

W przypadku analizy strategii rozwoju powiatów instytucje pośredniczące oraz działania wspierające innowacyjność i przedsiębiorczość stały się przedmiotem bardziej szczegółowych rozważań w dokumentach strategicznych w następujących powiatach: grójeckim, mławskim, ostrołęckim oraz sierpeckim. W pierwszym przypadku, zapisy strategii bezpośrednio odnoszą się do trudnej sytuacji wynikającej z braku instytucji wsparcia na obszarze powiatu. Zapisy w „Strategii Rozwoju Powiatu Mławskiego” wynikają z przeprowadzonych wcześniej analiz ankietowych środowiska przedsiębiorczości. W przypadku powiatów: Ostrołęka i Sierpc, zapisy odnośnie obszaru instytucji i działań wsparcia innowacji i przedsiębiorczości sprowadzają się do przedstawienia listy podmiotów funkcjonujących w powiatach.

Analiza strategii kluczowych gmin województwa mazowieckiego wskazała na bardzo ograniczone odniesienie się strategii rozwoju do wykorzystania szans pochodzących z istnienia instytucji i działań wspierających innowacyjność i przedsiębiorczość. Jest to niewątpliwie wynik niewielkiej ilości tego typu podmiotów w obrębie gmin lub ich brak.

Świadomość proinnowacyjna władz i obywateli, kultura innowacji

Wynikiem analiz dokumentów strategicznych jest efekt w postaci zidentyfikowanych dwóch strategii, w treści których odniesiono się do obszaru inwentaryzacji w zakresie świadomości proinnowacyjnej władz i obywateli oraz kultury innowacji:

1. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego, w której wskazano na potrzebę podnoszenia świadomości w zakresie rozwoju regionalnego. W dokumencie tym znajdują się liczne odnośniki dotyczące konieczności pobudzania innowacji, w tym pobudzania władz województwa do realizacji działań w tym zakresie.
2. „Plan Strategiczny Rozwoju Miasta Nowy Dwór Mazowiecki”, zawierający kilka działań strategicznych, których przedmiotem jest podnoszenie świadomości obywateli, w tym w zakresie przedsiębiorczości, oraz tworzenie klimatu do inicjowania przedsiębiorstw innowacyjnych.

Przeprowadzona analiza wskazała również, iż problematyka świadomości i kultury innowacji zawarta jest w projekcie „Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013”. Z punktu widzenia procesu budowania Regionalnej Strategii Innowacji dla Mazowsza zapisy tego dokumentu powinny być szczegółowo przeanalizowane.

Brak szerszego odniesienia się do problematyki podnoszenia świadomości społecznej w zdefiniowanych strategiach na poszczególnych obszarach oddziaływania, od gmin poprzez powiaty, miasta po województwo, stanowi szczególne wyzwanie dla realizatorów projektu RIS Mazovia. Wskazanie tego obszaru problemowego, jako jednego z kluczowych w ramach analiz regionu nie zawiera bowiem znaczącego zaplecza po stronie dotychczasowych działań, żeby nie powiedzieć o całkowitym jego braku. W efekcie opracowana Regionalna Strategia Innowacji Województwa Mazowieckiego posiadać będzie istotny kontekst edukacyjny na rzecz podnoszenia świadomości regionu w zakresie przedsiębiorczości i innowacji, co jest jej niezwykle ważnym walorem.

Benchmarking i prognozowanie rozwoju regionalnego

Proces analityczny podjęty w ramach inwentaryzacji wskazał na istnienie silnych akcentów w obszarze benchmarkingu zawartych w „Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Warka”. Treść tej strategii wskazuje na konieczność przeprowadzenia procesu „pozycjonowania” miasta i gminy z punktu widzenia zdefiniowanych obszarów

problemowych, a w szczególności dostępu firm do kapitału inwestycyjnego oraz do informacji. Efektem pozycjonowania będzie mapa kompetencji pozwalająca na określenie pozycji miasta i gminy w odniesieniu do innych porównywalnych jednostek terytorialnych. W dokumencie przedstawiono ponadto scenariusz (metodykę) według którego ww. pozycjonowanie zostanie przeprowadzone. Wynik analizy wskazuje na ścisłe powiązanie dążeń władz miasta Warka i dążeń zespołu realizującego projekt RIS Mazovia¹². Jednocześnie, co stanowi kluczową rekomendację dla realizatorów tego projektu, wiedza powstała w wyniku przeprowadzonego pozycjonowania, jak i przyjęta metodyka stanowić może istotny wkład merytoryczny w prowadzone analizy w ramach projektu RIS Mazovia.

¹² W odniesieniu do zdefiniowanej ostatniej grupy roboczej w ramach projektu RIS Mazovia.

7. WYNIKI INWENTARYZACJI PRZEPROWADZONYCH W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM KONFERENCJI I WARSZTATÓW W OBSZARZE INNOWACJI¹³

Inwentaryzacja konferencji i warsztatów zorganizowanych w województwie mazowieckim i podejmujących zagadnienia przedsiębiorczości i innowacji wskazuje jednoznacznie na bardzo ograniczone możliwości wykorzystania tego źródła informacji i wiedzy w procesie tworzenia Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Mazowieckiego. Podjęty trud badawczy wskazał bowiem zaledwie kilkanaście przykładów inicjatyw, które w ogóle dotyczyły ww. tematyki.

Istotnym problemem, jaki niewątpliwie ujawnił się podczas prowadzonych działań był znacznie ograniczony dostęp do informacji o konferencjach i warsztatach w zasobach internetowych. W zasobach tych odnaleziono bowiem informacje jedynie o 9 konferencjach (przeprowadzonych w okresie 2002–2006 r.), na których poruszano zagadnienia rozwoju gospodarki województwa mazowieckiego oraz innowacyjności i podstaw gospodarki opartej na wiedzy w regionie. Z kolei te inicjatywy, które zostały zaprezentowane na łamach stron www nie są przedstawione w sposób wyczerpujący. Powszechną praktyką jest brak materiałów konferencyjnych, a zamieszczony materiał często zawiera jedynie różnorodne formy zaproszenia i program inicjatywy. Wydaje się również, iż instytucje prowadzące strony internetowe nie weryfikują poprawności ich funkcjonowania, co przejawia się brakiem dostępu do zamieszczonych na nich informacji.

Mimo istotnych trudności w dotarciu do informacji, wskazać można inicjatywy, których merytoryczna zawartość może zostać wykorzystana w procesie tworzenia strategii innowacji. Jedną z nich jest projekt "Innomazovia" - Mazowiecka Platforma Współpracy i Komercjalizacji Technologii pod tytułem: "Nauka i przedsiębiorczość a innowacyjność Mazowsza - ramy współpracy nauki i biznesu", który zainicjowany został konferencją w marcu 2006 roku. Projekt prowadzony jest przez firmę Ecorys Polska Sp. z o.o., a informacje o niniejszej inicjatywie dostępne są na stronie www.innomazovia.ecorys.pl.

¹³ Podstawa merytoryczna:

Załącznik nr 9 Wyniki inwentaryzacji konferencji i sympozjów na Mazowszu

Drugim przykładem są inicjatywy pod hasłem „Innowacyjność w polskiej gospodarce” podejmowane przez firmę CASE - Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, CASE-Doradcy Sp. z o.o. Jednym z elementów tej inicjatywy było seminarium zatytułowane „Regionalne systemy wsparcia działalności innowacyjnej: parki przemysłowe, klastry, RSI”, zorganizowane w grudniu 2003 roku. Informacje dotyczące seminarium zgromadzone zostały na stronie www.case.com.pl.

Niewątpliwie merytoryczny wkład w proces tworzenia strategii innowacji wnoszą konferencje i seminaria zorganizowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego oraz partnerów projektu RIS Mazovia. Są to jednocześnie jedyne publicznie zorganizowane inicjatywy faktycznie poruszające problematykę rozwoju gospodarczego województwa mazowieckiego w obszarze przedsiębiorczości i innowacji. Zdecydowana większość konferencji oraz materiałów pokonferencyjnych z zakresu omawianej tematyki dotyczy bowiem problemów na poziomie ogólnopolskim. Jest to pochodna roli instytucji, które znajdują się na liście głównych organizatorów konferencji i seminariów w zakresie innowacji i przedsiębiorczości na Mazowszu: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Krajowa Izba Gospodarcza, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Polskie Forum Strategii Lizbońskiej. Podmioty te nie skupiają swojej działalności jedynie na Mazowszu, stąd też brak koncentracji uwagi na tym województwie w przedmiocie organizowanych inicjatyw.

Lista zidentyfikowanych inicjatyw w ramach niniejszej inwentaryzacji znajduje się w załączniku nr 9.

8. WYNIKI ANALIZY PUBLIKACJI I RAPORTÓW PRZEPROWADZONYCH PRZEZ I NA ZLECENIE POLSKIEJ AGENCJI ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI¹⁴

W ramach inwentaryzacji podjęte zostały prace analityczne, których celem była ocena stopnia odzwierciedlenia problematyki zdefiniowanych obszarów projektu RIS Mazovia w dorobku Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP). Jako agencja rządowa, PARP nie koncentruje swoich działań wyłącznie na województwie mazowieckim, ale na zagadnieniach obejmujących obszar całego kraju. Efektem podjętej analizy jest lista publikacji i raportów ze zleconych przez agencję badań, których treści mogą być użyteczne dla realizatorów projektu RIS Mazovia¹⁵.

Główna rekomendacja wynikająca z przeprowadzonej analizy wskazuje, iż wiedza zawarta w opracowaniach PARP nie może w sposób bezpośredni zostać wykorzystana jako materiał empiryczny w procesie analiz projektu RIS Mazovia. Niemniej jednak zidentyfikowane opracowania stanowią bogate źródło informacji w całym procesie analitycznym przy budowaniu strategii innowacji poprzez ich charakter porządkujący wiedzę i dostępne dane statystyczne w zakresie:

- instytucjonalnych i instrumentalnych form wsparcia przedsiębiorstw,
- danych podstawowych na temat stanu i perspektyw rozwoju przedsiębiorstw w Polsce,
- stosowanych narzędzi polityki regionalnej w odniesieniu do MSP i innowacyjności w Polsce.

Szczególną rolę przypisać można wydanym przez PARP przewodnikom i poradnikom, a w szczególności następującym pozycjom:

1. Matusiak K.B. red. „Innowacje i transfer technologii – Słownik pojęć”, PARP, Warszawa 2005
2. Bąkowski A., Cichocki T., Gromada G., Guliński J., Kmita S., Krzyżyński T., Marchlewicz U., Matusiak K. B., Trzmielak D., Wajda J., Zasiadły K. „Innowacyjna przedsiębiorczość akademicka – światowe doświadczenia”, PARP, Warszawa 2005

¹⁴ Podstawa merytoryczna:

Załącznik nr 10 Wyniki inwentaryzacji opracowań Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości

¹⁵ Dokonana analiza w sposób szczególnie uwzględniała zakres merytoryczny zdefiniowanych grup roboczych w projekcie RIS Mazovia.

3. Sosnowska A., Łobesko S., Brdulak J., Rutkowska-Brdulak A., Kłopotek A., Żbikowska K. „Jak wdrażać innowacje technologiczne w firmie. Poradnik dla przedsiębiorców”, PARP, Warszawa 2005
4. Sosnowska A., Poznańska K., Łobesko S., Brdulak J., Chinowska K. „Systemy wspierania innowacji i transferu technologii w krajach UE i w Polsce. Poradnik przedsiębiorcy”, PARP, Warszawa 2003
5. Ziemianowicz W., Kierkowski T., Kapnik R. „Jak przygotować lokalny program rozwoju przedsiębiorczości?”, PARP, Warszawa 2003

Zawartość merytoryczna ww. pozycji zbieżna jest ze zdefiniowanymi obszarami problemowymi w projekcie RIS Mazovia, którym z kolei przyporządkowano poszczególne grupy robocze i obszary analityczne. Znajomość zagadnień zawartych w tych publikacjach może zatem znacząco ułatwić proces definiowania Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Mazowieckiego. W procesie tym, a w szczególnym stopniu w fazie analiz regionu, użyteczne mogą być treści przedstawione w raportach z licznych analiz przeprowadzonych na zlecenie PARP w okresie kilku ostatnich lat. Wartość ta urzeczywistnia się poprzez możliwość zapoznania się i wykorzystania sprawdzonych narzędzi badawczych na rzecz projektu RIS Mazovia. W większości bowiem zidentyfikowanych raportów treścią jest charakterystyka wyników badań i analiz małych i średnich przedsiębiorstw (z uwzględnieniem mikroprzedsiębiorstw) oraz instytucji wsparcia biznesu. Obie grupy są beneficjentami polityki innowacji, której powstanie w województwie mazowieckim związane jest ze zdefiniowaniem regionalnej strategii innowacji.

Wśród wymienionych w załączniku nr 10 raportów, warto zwrócić uwagę na udostępnione wyniki ewaluacji programów Phare, których celem było udzielanie wsparcia na rzecz firm i instytucji okołobiznesowych w różnych aspektach prowadzenia działalności gospodarczej. Programy te pełniły zatem rolę narzędzi polityki dotyczącej małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. Wyniki przeprowadzonych ewaluacji stanowią zatem jedyne źródło informacji w zakresie skuteczności i efektywności przyjętych narzędzi wsparcia MSP, co może zostać wykorzystane w procesie definiowania priorytetów strategii innowacji, a zwłaszcza działań na poziomie operacyjnym dedykowanych osiągnięciu określonych celów strategicznych. Materiałem uzupełniającym w procesie definiowania strategii innowacji mogą być cenione od lat raporty o stanie małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w ujęciu

rocznym, zawierające obszerne dane statystyczne dotyczące przedsiębiorstw z prezentacją obowiązujących aktów prawnych dotyczących tego sektora. Dane te jednakże mają w większości charakter ilościowy co ogranicza ich rolę w projekcie RIS Mazovia w praktyce.

Ciekawe dane empirycznie, możliwe do wykorzystania w praktyce projektu RIS na Mazowszu, przedstawia raport Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową oraz spółki Global Partners Ltd. zatytułowany „Usługi wspierające mikroprzedsiębiorstwa, małe przedsiębiorstwa i samozatrudnionych”. Raport opublikowany został w 2003 roku i prezentuje szesnaście wojewódzkich profili w tym województwo mazowieckie, w przypadku którego badaniem objęto 75 mikroprzedsiębiorstw i małych przedsiębiorstw. Przedmiotem badania była analiza usług dla małych firm na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym oraz ocena potrzeb małych firm w zakresie usług wsparcia. W ramach analizy podjęto również ocenę stanu systemu wsparcia sektora MSP w Polsce na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym oraz określenie potrzeb sektora w tym zakresie.

Bezpośrednio do procesu budowania Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Mazowieckiego odnoszą się dwa raporty przygotowane w 2005 roku:

1. Klepka M. „Raport z inwentaryzacji regionalnych strategii innowacji w Polsce”, Raport PARP, Warszawa 2005
2. Klepka M. „Efekty regionalnych strategii innowacji w Polsce. Rekomendacje do analizy szczegółowej”, Raport PARP, Warszawa 2005.

Raporty te są próbą dokonania oceny stanu prac na regionalnymi strategiami innowacji w Polsce w okresie do końca 2005 roku. Pierwszy raport prezentuje wyniki inwentaryzacji projektów RIS i koncentruje się na kluczowych aspektach budowania strategii. Dane zawarte w tym raporcie mają głównie charakter ilościowy. Raport drugi zawiera dane jakościowe i przedstawia pierwsze efekty regionalnych strategii innowacji w Polsce w następujących obszarach: budowanie konsensusu i partnerstwa w regionie, formułowanie narzędzi polityki innowacyjnej, miejsce MSP w polityce innowacyjnej, bariery innowacyjnego rozwoju regionów oraz rola RSI w polityce innowacyjnej kraju. W badaniu wykorzystano następujące narzędzia badawcze: analizę dokumentów RIS, analizę dokumentów powstałych w procesie tworzenia RIS, kwestionariusze, wywiady indywidualne i studia przypadków opisujące efekty RIS w wybranych województwach. Zgromadzona wiedza i doświadczenie w regionach objętych badaniem może zostać wykorzystana do budowania spójnych mechanizmów

w ramach krajowej/ narodowej polityki innowacyjnej oraz jako źródło cennych informacji praktycznych w procesie tworzenia strategii innowacji dla województwa mazowieckiego.

9. WYNIKI ANALIZY INNYCH ZIDENTYFIKOWANYCH ŹRÓDEŁ INFORMACJI

The World Knowledge Competitiveness Index

Raport „The World Knowledge Competitiveness Index” jest opracowaniem Robert Huggins Associates zawierającym obszerne dane statystyczne służące określeniu konkurencyjności regionów i krajów Europy i świata. Konkurencyjność w ramach analizy określona została jako zdolność gospodarki do wspierania i zachowania istniejących firm przy zachowanym lub rosnącym ich udziale rynkowym przy jednoczesnym zachowaniu lub wzroście standardów życia uczestników gry rynkowej.

Od 2002 roku opracowane zostały cztery raporty. Najnowsze wydanie raportu – „The World Knowledge Competitiveness Index 2005”, jest zintegrowaną analizą benchmarkingową potencjału wiedzy, zdolności i trwałości 125 regionów z całego świata. Zakres prowadzonej analizy koncentruje się wokół procesów transferu wiedzy do rzeczywistości gospodarczej i tworzenia wartości w gospodarce oraz dobrobytu społeczności tych regionów. Analiza benchmarkingowa bazuje na 19 zdefiniowanych wskaźnikach w pięciu obszarach:

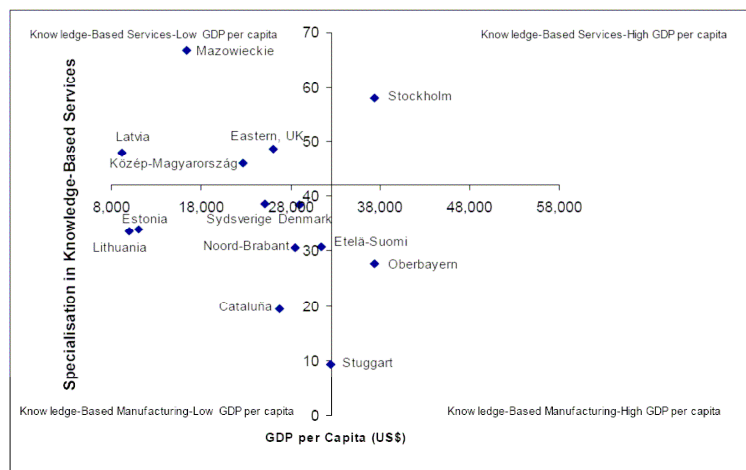
1. Human Capital Components (Kapitał ludzki),
2. Financial Capital Components (Kapitał finansowy),
3. Knowledge Capital Components (Kapitał wiedzy),
4. Regional Economy Outputs (Wytwórczość gospodarek regionalnych),
5. Knowledge Sustainability (Trwałość wiedzy).

„The World Knowledge Competitiveness Index 2005” jest obecnie jedynym instrumentem, który poddaje analizie benchmarkingowej potencjał i produktywność regionów, biorąc pod uwagę globalny zasięg analizy – obejmuje ona swoim zasięgiem 55 regionów Ameryki Północnej, 45 regionów Europy oraz 25 z obszaru Azji i krajów Pacyfiku. Na liście regionów Europy znalazło się **województwo mazowieckie**.

Efektem włączenia województwa mazowieckiego do analizy jest istniejący bardzo obszerny materiał empiryczny, z punktu widzenia jego wykorzystania w ramach tworzenia regionalnej strategii innowacji. Obok ogólnych danych dotyczących wysokości dochodu narodowego w układzie gospodarczym i społecznym prezentowane są liczne dane dotyczące

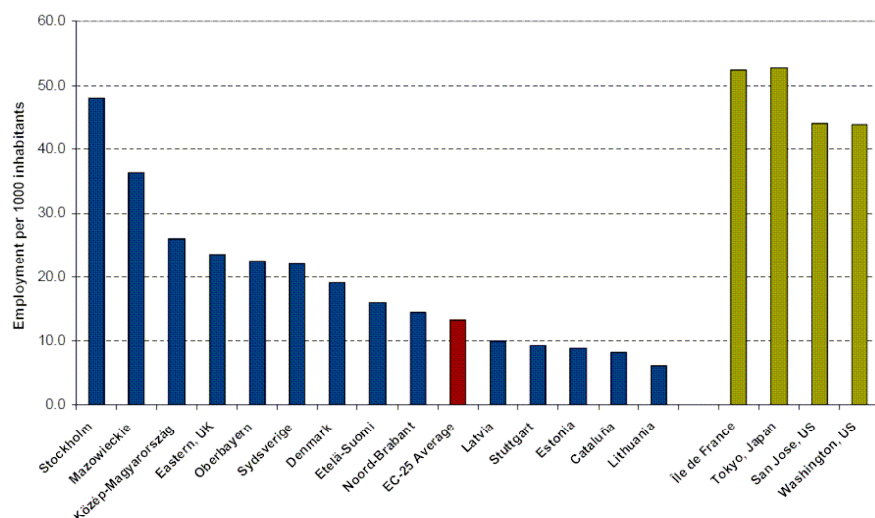
stanu konkurencyjności gospodarki regionu. Przykładem może być wskazanie na województwo mazowieckie, jako region o szczególnie rozwiniętych usługach Hi-tech wśród wszystkich regionów poddanych badaniu. Z uwagi na niski wskaźnik PKB na mieszkańca zajmuje miejsce po lewej stronie osi pionowej, niemniej jednak charakteryzuje się najwyższym poziomem wskaźnika specjalizacji. Wskazuje to wykres nr 1.

Wykres nr 1. Specjalizacja w usługach Hi-tech w odniesieniu do PKB na mieszkańca

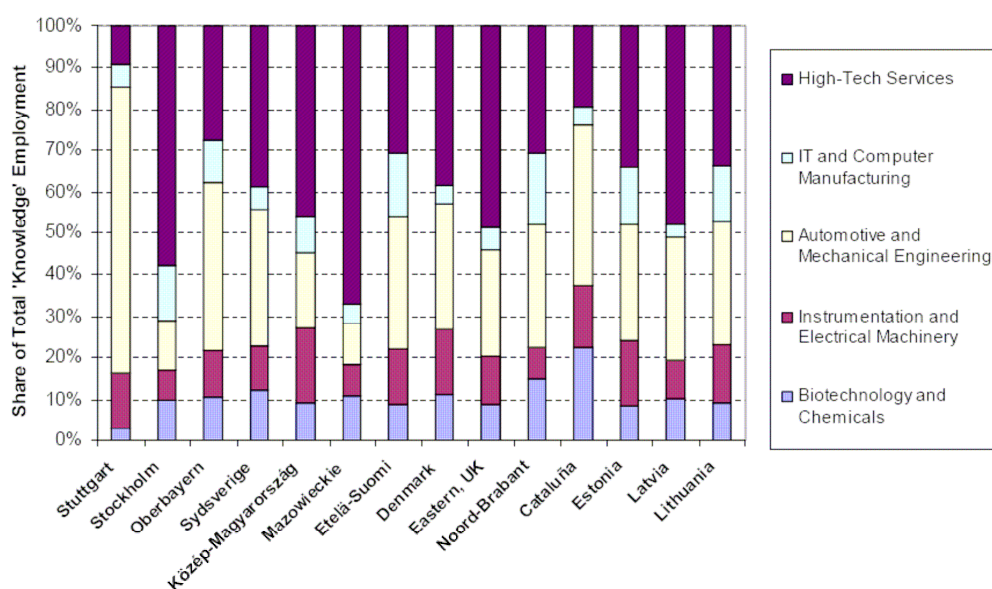
Bardzo pozytywnie przedstawiona została również sytuacja województwa mazowieckiego w odniesieniu do zatrudnienia w sektorze usług Hi-tech. Jak prezentuje wykres nr 2, zatrudnienie to ustępuje jedynie jednemu regionowi europejskiemu – Sztokholm. Wskazuje to na bardzo duży potencjał regionu w tym względzie, co niewątpliwie powinno być uwzględnione w trakcie analiz gospodarki regionu przy tworzeniu strategii innowacji.

Wykres nr 2. Zatrudnienie w sektorze usług Hi-tech

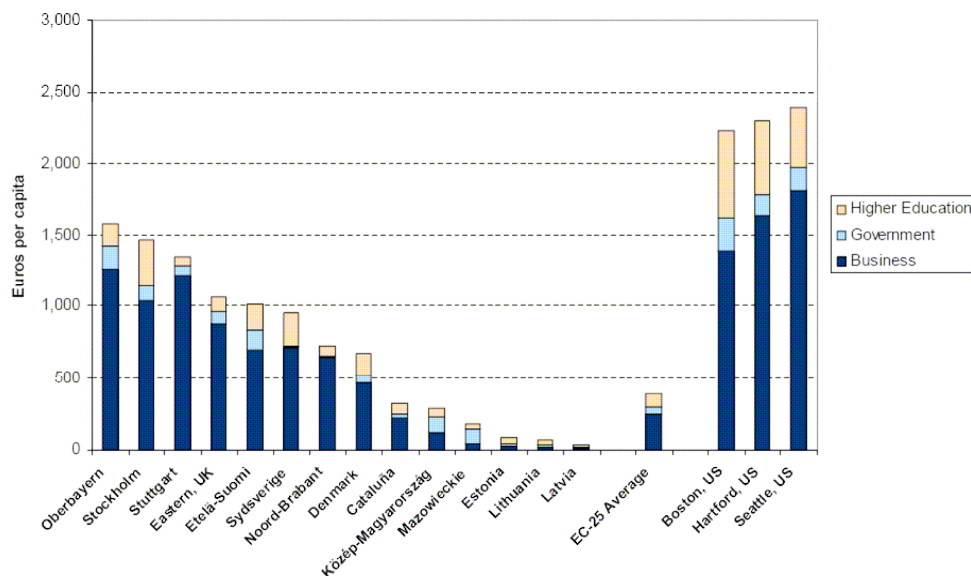
Obok bardzo pozytywnych danych wskazujących na wykształtowaną specjalizację regionu w kierunku usług innowacyjnych, raport prezentuje szereg innych wskaźników, których wartości w przypadku województwa mazowieckiego są mniej optymistyczne. W pierwszej kolejności podkreślone zostało, iż wysokie wartości w sektorze usług Hi-tech wystąpiły równoległe z bardzo słabymi wartościami wskaźników w odniesieniu do innych sektorów wysokiej techniki. Wykres nr 3 pokazuje bardzo niski udział zatrudnionych w takich sektorach jak: produkcja komputerów i sprzętu IT, inżynieria samochodowa i mechaniczna czy instrumenty i urządzenia elektryczne.

Wykres nr 3. Zatrudnienie według sektorów

Bardzo wartościowe dane dla procesu analiz projektu RIS Mazovia, choć i w tym przypadku mało optymistyczne, dotyczą sposobu finansowania sektora B+R, gospodarkę regionu charakteryzuje bowiem bardzo niekorzystna relacja finansowania przemysł/budżet państwa – ponad 80% to środki budżetowe, oraz bardzo niski całkowity nakład na badania (wykres nr 4).

Wykres nr 4. Całkowite wydatki na B+R

Materiał przedstawiony w raporcie „The World Knowledge Competitiveness Index 2005” stanowi bardzo istotne źródło danych empirycznych z punktu widzenia procesu tworzenia Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Mazowieckiego. Przemawia za tym wnioskiem szczegółowa charakterystyka zjawisk i procesów stanowiących kluczowe ogniwo podnoszenia innowacyjności gospodarki regionu. Należy podkreślić, iż zaprezentowane dane pochodzą z prezentacji Pana dr Roberta Hugginsa z University of Sheffield wygłoszonej podczas konferencji Innovation Society 2006 w Sztokholmie w maju 2006 roku, i stanowią jedynie część wszystkich zawartych w pełnej wersji raportu.

Pełną wersję raportu można zakupić poprzez stronę internetową <http://www.hugginsassociates.com/>

Analizy Ecorys Polska Sp. z o.o.

Istotne materiały, z punktu widzenia realizacji RIS Mazovia, opracowane zostały w 2006 roku w ramach inicjatywy „InnoMazovia - Mazowiecka Platforma Współpracy i Komercjalizacji Technologii”, projektu finansowanego przez Europejski Fundusz Społeczny, a realizowanego przez firmę Ecorys Polska Sp. z o.o.

W ramach projektu przeprowadzona została analiza „Współpraca MSP z ośrodkami badawczymi. Stan obecny i zamiary”, wykonawcą prac analitycznych był CEM Instytut Badań Rynku i Opinii Publicznej z Krakowa. Celem badania było zgromadzenie wiedzy oraz informacji na temat zainteresowania i możliwościami podjęcia współpracy między przedstawicielami małych i średnich przedsiębiorstw a uczelniami wyższymi i instytucjami badawczo-rozwojowymi w celu komercjalizacji wyników badań. Wyniki te mają posłużyć do wybrania sektorów gospodarki, których przedstawiciele są najbardziej zainteresowani podjęciem i rozwijaniem współpracy z przedstawicielami uczelni wyższych oraz Jednostek Badawczo-Rozwojowych w województwie mazowieckim.

Badanie objęło swoim zasięgiem sześć wybranych sektorów gospodarki: farmaceutyczny, medyczny, biochemii/chemii, żywności, elektroniki, przetwarzania odpadów oraz motoryzacji. W trakcie badania zrealizowano 408 wywiadów, z czego analizie poddano 403 wywiady. Najwięcej wywiadów zostało zrealizowanych w branży biochemicznej/chemicznej (125 wywiadów), najmniej adresów udało się zgromadzić w branży przetwarzania odpadów, dlatego w tym sektorze zrealizowano jedynie 16 \ wywiadów. Rozkład wywiadów w odniesieniu do wielkości firm przedstawiał się następująco: mikroprzedsiębiorstwa (do 9 pracowników) – 31%, firmy małe (9-49 pracowników) – 42,7%, firmy średnie (50-249 pracowników) – 24,6%.

W badaniu skoncentrowano uwagę na następujących obszarach problemowych:

- innowacyjność przedsiębiorstw – w szczególności dotyczyło to nakładów na działalność B+R w okresie 2003-2005, trudności we wprowadzaniu innowacji oraz zakresu i przedmiotu współpracy pomiędzy firmami oraz instytucjami naukowo-badawczymi; przeprowadzono proces samooceny innowacyjności MSP oraz opracowano ogólny wskaźnik innowacyjności definiujący firmy o wysokim, średnim oraz niskim poziomie innowacyjności.; dane przedstawione są w układzie sektorowym oraz w odniesieniu do wielkości podmiotów;
- współpraca ze środowiskiem naukowym w ostatnich trzech latach – przeprowadzono analizę współpracy MSP w układzie czasowym, wielkości firmy i obszaru działania; przedstawiona została struktura współpracy w odniesieniu do typu instytucji badawczej oraz zakres współpracy w poszczególnych sektorach;

- działalność badawczo-rozwojowa firm – przeprowadzono wnikliwą analizę działalności badawczej prowadzonej przez przedsiębiorstwa z uwzględnieniem wielkości firm, sektora działania, rynku prowadzonej działalności; określono źródła finansowania działań badawczych, formę wyniku prac badawczych w odniesieniu do wielkości i sektora firmy (określone formy: zgłoszenia do opatentowania, rejestracja wzoru patentowego, rejestracja wzoru użytkowego, rejestracja znaku towarowego, zastrzeżenia praw autorskich); dokonano charakterystykę aktualnych prac badawczych prowadzonych przez poszczególne typy MSP w poszczególnych branżach oraz oczekiwany rezultat badań;
- źródła finansowania badań – punktem wyjścia w niniejszej części analizy była ocena perspektyw prowadzenia prac badawczych w 2006 roku w podziale na wielkość i sektor firmy; w następstwie zgromadzonych danych dokonano oceny możliwości finansowania badań poprzez środki własne oraz dostępne środki zewnętrzne, elementem analizy jest ocena dostępu do informacji oraz barier w dostępie do zewnętrznych środków na badania;
- zainteresowanie współpracą – przeprowadzono analizę perspektyw współpracy sektora MSP z jednostkami badawczo-rozwojowymi oraz barier ograniczających tworzenie się bliskich relacji pomiędzy tymi sferami; dokonano również analizy potencjalnych działań, jakie powinny zostać przeprowadzone aby podnieść ilość i zakres współpracy; podjęto zagadnienie indywidualnego nastawienia personelu przedsiębiorstw do współpracy z instytucjami B+R;
- opinie o potrzebie innowacji – w ramach analizy zbadano stan świadomości badanych w następujących aspektach: (i) oczekiwań odbiorców – konsumentów w zakresie innowacji, (ii) konkurencja a innowacje, (iii) konieczności rozwoju technologicznego dla utrzymania się na rynku; wyniki analiz uwzględniają zarówno wielkość jak i sektor działania firmy;
- plany w zakresie innowacyjności – analiza wskazuje na krótkoterminowe plany innowacyjne firm oraz współpracy z instytucjami B+R w następującym zakresie: (i) innowacji produktowych, (ii) innowacji w metodach produkcji, (iii) innowacji w systemie dystrybucji, (iv) wejścia na nowe rynki lub zwiększenia udziału na dotychczasowych rynkach, (v) innowacji w zakresie zwiększenia elastyczności

produkcji, (vi) innowacji w zakresie zwiększenia zdolności produkcyjnych, (vii) innowacji obniżających koszty pracy, (viii) innowacji w zakresie obniżenia materiałochłonności i energochłonności; wyniki zaprezentowane są w układzie wielkości podmiotów oraz sektora gospodarki;

- bariery opóźniające postęp w innowacyjności – analiza wskazała istniejące bariery opóźniające w bardzo dużym i dużym stopniu postęp w innowacyjności przedsiębiorstw; opracowano mapę oddziaływania 12 głównych barier w odniesieniu do sektora działalności firmy oraz jej wielkości.

Badanie kończy „ogólny wskaźnik atrakcyjności firm” prezentujący ranking branż według sumarycznego wskaźnika zdefiniowanego na bazie zmiennych charakteryzujących poziom innowacyjności firm, prowadzonej przez nie działalności badawczej, potencjału firmy i zainteresowania współpracą z ośrodkami naukowymi.

Drugim istotnym rezultatem projektu „InnoMazovia - Mazowiecka Platforma Współpracy i Komercjalizacji Technologii” jest analiza sektora B+R w województwie mazowieckim. Analizie poddano następujące typy podmiotów: instytuty PAN, jednostki badawczo-rozwojowe (JBR), uczelnie państwowe oraz uczelnie niepaństwowe. Łącznie w ramach badania przeprowadzono 200 wywiadów. Uzyskane dane poddane zostały selekcji według zdefiniowanych kryteriów dostępu, a w następnym etapie pogłębionej analizie. Rezultatem całego procesu badawczego jest raport prezentujący informacje w następującym zakresie:

- potencjał naukowy analizowanych podmiotów – zawiera dane ilościowe w tym: (i) wykaz dyscyplin naukowych podejmowanych przez poszczególne Instytuty PAN, JBR-y oraz uczelnie państwowe i niepaństwowe; (ii) dane dotyczące wielkości zatrudnienia w tych jednostkach, jako wskaźnik świadczący o potencjale naukowym; (iii) wykaz rodzajów prowadzonej działalności; (iv) statystykę udziału pracowników naukowych w konferencjach oraz ilości publikacji naukowych; (v) charakterystykę form współpracy o charakterze badawczym z innymi ośrodkami B+R;
- współpraca jednostek B+R z MSP – charakteryzuje stopień, rodzaj oraz formy współpracy pomiędzy obiema sferami a w szczególności: (i) kierunki współpracy w ujęciu sekcji PKD, (ii) lokalizacji przedsiębiorstw w Polsce i poza granicami kraju,

- z którymi współpracują instytucje B+R Mazowsza, (iii) formy poszukiwania MSP oraz formy nawiązywania współpracy;
- katalizatory i bariery współpracy jednostek B+R z MSP – określa: (i) główne przyczyny braku współpracy w podziale na poszczególne typy instytucji B+R, (ii) formy prowadzenia działalności reklamowej przez instytucje B+R, zarówno pod kątem treści jak i narzędzi marketingowych, (iii) potencjalne korzyści wynikające ze współpracy oraz perspektywy podtrzymywania i rozwijania wspólnych inicjatyw pomiędzy sektorem B+R Mazowsza a małymi i średnimi przedsiębiorstwami.

Wyniki obu analiz stanowią bardzo ważne źródła informacji dla procesu tworzenia Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Mazowieckiego. Walor opracowanych analiz wynika z dwóch kluczowych aspektów:

1. Aspekt wiedzy – prezentują one szeroki zakres badań przeprowadzonych na dwóch kluczowych grupach podmiotów: małych i średnich przedsiębiorstwach oraz instytucjach badawczo-rozwojowych Mazowsza. Efektem jest bezpośredni dostęp do wiedzy, na podstawie której możliwe jest wypracowanie bardziej szczegółowych wytycznych w zakresie kierunków rozwoju innowacyjności Mazowsza.
2. Aspekt metodyki – prace badawcze i analityczne prowadzone przez firmę Ecorys Polska Sp. Z o.o. i na jej zlecenie charakteryzują się zastosowaniem nowych, z punktu widzenia prac badawczych prowadzonych dotychczas na gospodarce Mazowsza, narzędzi i metod badawczych. Jednocześnie okres, w jakim badania te zostały przeprowadzone, a w szczególności fakt wyprzedzenia w stosunku to fazy badawczej projektu RIS Mazovia, daje podstawy do wykorzystania już zdefiniowanych metod na rzecz prac nad Regionalną Strategią Innowacji Województwa Mazowieckiego.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Przeprowadzona inwentaryzacja opracowań i badań sektora B+R, MSP i instytucji otoczenia biznesu w województwie mazowieckim pod kątem wykorzystania w ramach prac na regionalną strategię innowacji, wskazuje na bardzo dużą aktywność środowiska naukowo-badawczego regionu w zakresie prowadzenia prac badawczych. Wraz z dużą aktywnością nie można jednoznacznie wskazać na bezpośrednie odniesienie się prowadzonych prac badawczych do problematyki rozwoju gospodarki Mazowsza, choć wniosku tego nie można uogólnić w stosunku do wszystkich źródeł informacji i wiedzy poddanych analizie. W rzeczywistości pomiędzy poszczególnymi dostępnymi źródłami uwidaczniają się różnice w ich użyteczności na rzecz procesu tworzenia Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Mazowieckiego. W efekcie wskazać można dwie grupy wiedzy, wyodrębnione w ramach prac badawczych, w podziale na ich adekwatność do potrzeb projektu RIS Mazovia:

1. wiedza bezpośrednia, którą charakteryzuje spójność z procesem tworzenia strategii innowacji,
2. wiedza pośrednia, która pozostaje w bliskich relacjach z procesem tworzenia strategii innowacji, jednakże wprost nie można jej wykorzystać, pełni funkcję uzupełniającą lub wspomagającą dla instytucji i osób uczestniczących w projekcie RIS Mazovia.

W pierwszej grupie znalazły się następujące źródła (w kolejności ich znaczenia dla projektu RIS Mazovia):

- opracowania w ramach projektu „InnoMazovia - Mazowiecka Platforma Współpracy i Komercjalizacji Technologii” – zawierają bardzo obszerne i aktualne dane ilościowe i jakościowe dotyczące kluczowych aspektów innowacyjnego rozwoju regionu,
- opracowanie The World Knowledge Competitiveness Index – zawiera wybrane wskaźniki gospodarki Mazowsza w odniesieniu do wartości tych wskaźników w innych regionach Świata, prezentuje na międzynarodową pozycję konkurencyjną gospodarki Mazowsza,
- kwestionariusze inwentaryzacji, w tym przypadku szczególną rolę odegrać może pięć projektów badawczych przedstawionych w punkcie 4 niniejszego raportu,
- strategię rozwoju regionalnego i lokalnego – część zidentyfikowanych dokumentów zawierała analizy stanu gospodarek, w nielicznych przypadkach sporządzono odrębne

dokumenty będące wynikiem pogłębionych analiz środowiska lokalnego; szczególną rolę może odegrać opracowanie Pani prof. Dr hab. Marzenny Weresy zat.: „Nauka – badania i rozwój” przygotowany do „Raportu o stanie m. st. Warszawy”

- baza *Synaba* – w tym przypadku wskazane zostały trzy projekty pozostające w bezpośrednim związku z tematyką projektu RIS Mazovia.

W grupie drugiej znalazły się z kolei następujące źródła informacji:

- materiały i opracowania wydane z okazji konferencji i warsztatów w obszarze innowacji na Mazowszu,
- publikacje i raporty przeprowadzonych przez i na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości.

Należy podkreślić, iż ilość projektów zidentyfikowanych w ramach analizy kwestionariuszowej, jak i analiza bazy *Synaba*, w porównaniu z ilością projektów bezpośrednio odnoszących się do problematyki województwa mazowieckiego, wskazuje na jedynie bezpośredni znaczenie tych źródeł informacji i wiedzy.

Istotna uwaga nasuwająca się po przeprowadzeniu inwentaryzacji wskazuje na znaczny dorobek świata nauki w zakresie inwentaryzacji, jednakże ma on w przeważającej części charakter ponadregionalny, ograniczający jego użyteczność na rzecz prac w projekcie RIS Mazovia. W grupie opracowań w większym stopniu odnoszących się do gospodarki Mazowsza, brak jest oceny barier innowacyjnego rozwoju podmiotów gospodarczych, jak również perspektyw działania w przyszłości.

W odniesieniu do pięciu zdefiniowanych obszarów inwentaryzacji wskazać można następujące wnioski:

1. zespoły badawcze w niewielkim stopniu podejmują próby analiz jednostek badawczo-rozwojowych oraz ich oddziaływanie na życie gospodarcze postępujące w ich otoczeniu; wśród zidentyfikowanych prac wskazać jednakże należy istotne znaczenie opracowania firmy Ecorys Polska Sp. z o.o.,
2. MSP i przedsiębiorczość, popyt na innowacje uznane są za główne obszary problemowe współczesnego rozwoju gospodarczego, co przejawia się dużą koncentracją prac badawczych w tym zakresie, obok opracowań zgromadzonych w ramach analizy

kwestionariuszowej, analizy bazy Synaba oraz strategii rozwoju regionalnego i lokalnego, silne zaplecze wiedzy wynika z przeprowadzonego badania w ramach projektu „InnoMazovia - Mazowiecka Platforma Współpracy i Komercjalizacji Technologii”,

3. wśród zinwentaryzowanych opracowań i badań brak jest informacji bezpośrednio dotyczących instytucji pośredniczących i działań wspierających innowacyjność i przedsiębiorczość i ich działalności na terenie województwa mazowieckiego; większość informacji zawarta jest w strategiach rozwoju regionalnego i lokalnego,
4. świadomość proinnowacyjna władz i obywateli oraz kultura innowacji nie odnajdują swojego miejsca w żadnym ze zdefiniowanych źródeł wiedzy o charakterze bezpośrednim; pośredni charakter w tym zakresie mają wybrane opracowania Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości,
5. benchmarking i prognozowanie rozwoju regionalnego posiada bardzo silne zaplecze w postaci raportu The World Knowledge Competitiveness Index, w ramach którego wykorzystać można zarówno dane ilościowe i jakościowe jak i przyjętą metodykę benchmarkingu.

W efekcie przeprowadzonej inwentaryzacji wskazać należy następujące cztery rekomendacje do działań w ramach projektu RIS Mazovia:

1. wykorzystanie wskazanego w niniejszym raporcie materiału empirycznego opracowanego przez zespoły badawcze z Mazowsza i Polski,
2. wykorzystanie istniejących narzędzi i metod badawczych w programowaniu badań regionu przewidzianych w fazie 1 projektu RIS Mazovia,
3. włączenie osób wchodzących w skład zespołów badawczych wykonujących badania gospodarki Mazowsza do prac Grup Roboczych pracujących nad opracowaniem Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Mazowieckiego,
4. stworzenie przyjaznego klimatu i konsensusu do inicjowania prac badawczych podejmujących zagadnienia rozwoju gospodarki województwa mazowieckiego, w szczególności obszarów pozametropolitalnych.

W odniesieniu do przeprowadzonych działań promocyjnych skierowanych do środowiska naukowo-badawczego województwa mazowieckiego, należy podkreślić bardzo

wyraźną aktywność przedstawicieli tego sektora w trakcie realizacji inwentaryzacji. Przejawiało się poprzez liczne rozmowy telefoniczne oraz dużą ilość odebranych wiadomości elektronicznych dedykowanych problematyce inwentaryzacji. Część z nich kierowana była bezpośrednio do Urzędu Marszałkowskiego, do biura projektu RIS Mazovia. Z punktu widzenia tworzenia przyjaznego klimatu i społecznej akceptacji wokół procesu definiowania Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Mazowieckiego, podjętą inwentaryzację uznać można za istotne narzędzie promocyjne. Liczne deklaracje uczestnictwa w pracach nad Strategią, w tym w Grupach Roboczych są tego bardzo wyraźnym potwierdzeniem. Osoby te wskazane zostały w jednym z załączników do niniejszego raportu.

Załączniki:

Załącznik nr 1 Kwestionariusz inwentaryzacji

Załącznik nr 2 Baza danych przedstawicieli świata nauki w województwie mazowieckim

Załącznik nr 3 Wyniki analizy kwestionariuszowej cz. 1

Załącznik nr 4 Wyniki analizy kwestionariuszowej cz. 2

Załącznik nr 5 Wyniki analizy kwestionariuszowej cz. 3

Załącznik nr 6 Wyniki analizy strategii rozwoju na Mazowszu cz.1

Załącznik nr 7 Wyniki analizy strategii rozwoju na Mazowszu cz.2

Załącznik nr 8 Wyniki analizy projektów badawczych z bazy *Synaba*

Załącznik nr 9 Wyniki inwentaryzacji konferencji i sympozjów na Mazowszu

Załącznik nr 10 Wyniki inwentaryzacji opracowań Polskiej Agencji Rozwoju
Przedsiębiorczości

Załącznik nr 11 Wypełnione kwestionariusze inwentaryzacji